

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ
КАФЕДРА БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ**

Яков'як Марія Петрівна

**РИНОК КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН,
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Спеціальність: 8.03050802 – Банківська справа

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр»

**Студентка групи БСзм – 52
М.П. Яков'як**

**Науковий керівник:
к. е. н., доцент Ю.М. Галіцейська**

**Дипломну роботу допущено
до захисту:**

«__»_____2013 р.

Зав. кафедри банківської справи,

д.е.н., професор

О. В.Дзюблюк _____

(прізвище, ініціали)

(підпис)

Тернопіль - 2013

ЗМІСТ

ВТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ	
1.1. Сутність кредитної діяльності банку.....	7
1.2. Класифікація і характеристика кредитних операцій.....	15
1.3. Формування та регулювання ринку кредитних послуг.....	21
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	
2.1. Аналіз діяльності банківських установ на ринку кредитних послуг....	31
2.2. Ціноутворення на ринку кредитних послуг.....	42
2.2. Робота із проблемними кредитами.....	53
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	68
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	
3.1. Удосконалення кредитної діяльності банківських установ.....	70
3.2. Управління кредитними послугами.....	79
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	90
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОЛАТКИ.....	104

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Становлення і розвиток ринку кредитних послуг в Україні відбувається в період створення ринкової економіки та елементів її інфраструктури. Цей етап співпав з кардинальними змінами у світовій економіці, які визначаються процесами глобалізації фінансових ринків і міжнародною інтеграцією фінансових інститутів, утворенням, інтеграцією та монополізацією ринків окремих фінансових інструментів міжнародними об'єднаннями банків та інших фінансових компаній. Ці процеси призводять до різкого зростання транскордонних переміщень товарів, капіталів, послуг, технологій, інформації.

Ураховуючи досвід багатьох країн світу, слід зазначити, що в умовах недостатньої ресурсної бази та джерел розвитку виробництва, відсутності фінансових можливостей для придбання сучасної техніки та технологій і запровадження їх у виробництво доцільним є застосування досить ефективного механізму формування різноманітних форм та методів роботи на ринку кредитних послуг комерційних банків.

Розвиток діяльності комерційної банків пов'язаний із розширенням послуг банківських для клієнтури. Сучасні банки надавати можуть сотні різноманітних послуг юридичним та фізичним особам і отримувати найбільшу частку доходів від здійснення цих операцій. Специфікою кредитної послуги виступають її особливості, які властиві послугам в цілому, і визначають її неповторність, неподільність та унікальність. Саме цим і обумовлена актуальність теми дослідження.

Огляд літератури з теми дослідження. Теоретичні, методичні, економіко-організаційні питання формування і розвитку ринку сучасних кредитних послуг стали провідними темами досліджень відомих зарубіжних економістів. Ці проблеми відображено і у вітчизняній науковій літературі, зокрема у дослідженнях О.Д. Василика, В.В. Вітлінського, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, В.М. Кравця, А.І. Кредісова, В.І. Міщенко, О.М. Мозгового, А.М.

Мороза, С.В. Науменкової, Ю.М. Пахомова, М.І. Савлука, А.С. Савченка, В.С. Стельмаха, В.П. Страхарчук, М.Ф. Тимчука, А.С. Філіпенка, В.А. Ющенко та ін. Питання формування кредитних відносин в країнах з перехідною економікою відображені у працях Н. Внукової, В. Горемикіна, А. Загороднього, М. Лещенко, О. Ольховникова, Н. Селюченко, Н. Слав'янської, О. Старікова, Я. Усенко, Ю. Човнюка, О. Яновського та ін.

Проте подальшого дослідження потребують моделі державної та банківської стратегії і тактики розвитку кредитних відносин загалом та послуг, що мають кредитний характер, зокрема із врахуванням тенденцій загального розвитку економіки України.

Мета і завдання дослідження. Метою даної дипломної роботи є обґрунтування теоретичних основ організації ринку кредитних послуг, з'ясування сутності кредитних послуг, їх особливостей, дослідження сучасного стану кредитної діяльності банківських установ, удосконалення кредитування суб'єктів господарювання з урахуванням досвіду країн з ринковою економікою.

Для досягнення поставленої мети передбачено постановку, формулювання і розв'язання наступних наукових й практичних завдань:

дослідити сутність кредитних послуг, їх класифікацію, визначити особливості;

визначити сутність ринку кредитних послуг, особливості його функціонування та регулювання;

проаналізувати діючу практику кредитування суб'єктів ринку банківськими установами;

дослідити процес ціноутворення на кредитні послуги, та фактори які на нього впливають;

проаналізувати роботу банків із проблемними кредитами;

- узагальнити зарубіжний і вітчизняний досвід й визначити можливості його застосування стосовно надання кредитних послуг;
- проаналізувати процес управління кредитними послугами.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження виступає діяльність та функціонування ринку кредитних послуг в Україні.

Предметом дослідження є інструментарій та механізми організації надання кредитних послуг банківськими установами.

Методи дослідження. На основі діалектичного методу пізнання проведено вивчення та визначення напрямків удосконалення діяльності ринку кредитних послуг. Для дослідження стану ринку кредитних послуг, процесу ціноутворення на кредитні послуги та роботи із проблемними кредитами використані статистичні, математичні методи, методи прогнозування, техніко-економічного і фінансового аналізу та спостереження.

Інформаційна база роботи. Статистичну і фактологічну основу дослідження складають закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, укази Президента України, нормативні документи Національного банку України, банківських установ.

Наукова новизна роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу питань, пов'язаних із удосконаленням організації та функціонування ринку кредитних послуг в Україні. Безпосередньо в процесі дослідження одержано такі наукові результати:

-дістало подальшого розвитку визначення усті кредитної послуги як економічної категорії, що визначилося в уточненні її змісту з економічної і правової точок зору. Запропоновано визначити кредитні послуги як взаємовідносини між позичальником і кредитором які виникають внаслідок передачі вартості у тимчасове користування із сплатою відсотків і які приносять прибуток банкам;

- дістало подальшого розвитку визначені суті ринку кредитних послуг, як частини ринку фінансових послуг, де формуються попит і пропозиція в основному на середньо- і довгостроковий позичковий капітал, де об'єктом угоди є наданий у позику грошовий капітал і де формуються попит і пропозиція на нього;

- удосконалено процес ціноутворення на кредитні послуги, що виразилося у запропонованому алгоритмі процесу управління ціноутворенням;

- удосконалено процес управління кредитними послугами, що полягає у розробці стратегії управління кредитними послугами, яка виявляється, з одного боку, в організаційно-адміністративному управлінні діяльністю банківської установи, яке закріплене у внутрішніх документах банку, а, з іншого – у виборі варіантів стратегії.

Практичне значення роботи полягає у тому, що вони можуть використовуватись у процесі вдосконалення діяльності банківських установ на ринку кредитних послуг при наданні нових видів кредитів, роботі із проблемними кредитами, а також удосконаленні визначення ціни на кредитні послуги.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел і додатку.

Повний обсяг дипломної роботи 104 сторінки, у тому числі на 12 із них розміщено 7 таблиць, 5 ілюстрації, 1 додаток, список використаних джерел із 93 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ

1.1. Сутність кредитної діяльності банку

Кредитна діяльність банків виникла на певному етапі розвитку кредиту, котрий, як стверджує наука історична, був відомий не менш ніж 3000 років тому в Ассирії, Вавилоні, Єгипті, незважаючи на несприятливі умови для виникнення, через чітке дотримання стародавніми людьми норм монотеїстичних релігій.

Проте і кредит існував не завжди. Його виникнення обумовлене насамперед встановленням на етапі певному розвитку суспільства взаємовідносин особливих між товаровиробниками, коли продавцеві було потрібно товар продати, а покупець не мав грошей, щоб купити його (він ще не виготовив товар свій або виготовив, але не продав із причин тих чи інших). Так випадково, як і багато інших винаходів людства, було винайдено кредит – за наявності довіри продавця до покупця товар було продано з платежу відстрочкою.

Кредит сприяв розвитку суспільного виробництва і прискорював товарообіг. Однак незважаючи на його прогресивність, форма товарна вартості позиченої мала ряд обмежень – насамперед щодо розмірів резервних капіталів, наявних у функціонуючих капіталістів: кожен із них може товари продавати у кредит лише в межах наявності в нього капіталу надлишку; під час криз, коли зворотний регулярний приплив капіталу порушується, розміри кредиту комерційного скорочуються; кредит комерційний можуть надавати галузі, які виробництва засоби виготовляють, галузям, котрі їх споживають, але не навпаки.

Ці потреби й обмеження подальшого розвитку виробництва суспільного сприяли поширенню форми кредиту грошової. Однак відносин кредитних побудова за принципом кредитор – позичальник стримувала б збільшення кредиту меж і привабливості для його суб'єктів, адже організація відносин таких була б для них і суспільства дорожчою набагато, високоризикованою уповільненою, й незручною.

Потреба подолання суперечностей цих зумовила розвиток посередництва

фінансового як діяльності з акумуляції капіталу грошового вільного та розміщення його серед позичальників. Отже, в аспекті історичному насамперед поняття посередництва фінансового є похідним від кредиту поняття як категорії економічної (рис. 1.1).

Рис.1.1. Підпорядкованість економічних понять при визначення сутності кредитної діяльності банку [21, с.109]

Разом зі зростанням у XVI ст. виробництва обсягів промислових і сільськогосподарських товарів тривав кредиту розвиток й справи банківської. Підсумовуючи розкриття сутності банку в системі капіталістичного господарства, М.І. Туган – Барановський наголошував, що “всі ці кредитові установи є немов би резервуари, в які збігається вільний грошовий капітал для поділу його по каналах капіталістичного господарства” [84, с.67]. Нині в країн більшості банки є найчисельнішою групою посередників фінансових: саме виконання ними посередників фінансових функції сприяє заощаджень доступності одних для інших, хто варіанти має ефективного коштів інвестування.

Спеціалізація на оцінюванні кредитоспроможності юридичних і фізичних осіб стала однією з причин виконання банками ролі посередників фінансових, адже окремій фізичній чи юридичній особі не під силу це практично.

Діяльність кредитна банку походить передусім від виконання посередництва фінансового функції та є її етапом важливим (рис. 1.2).

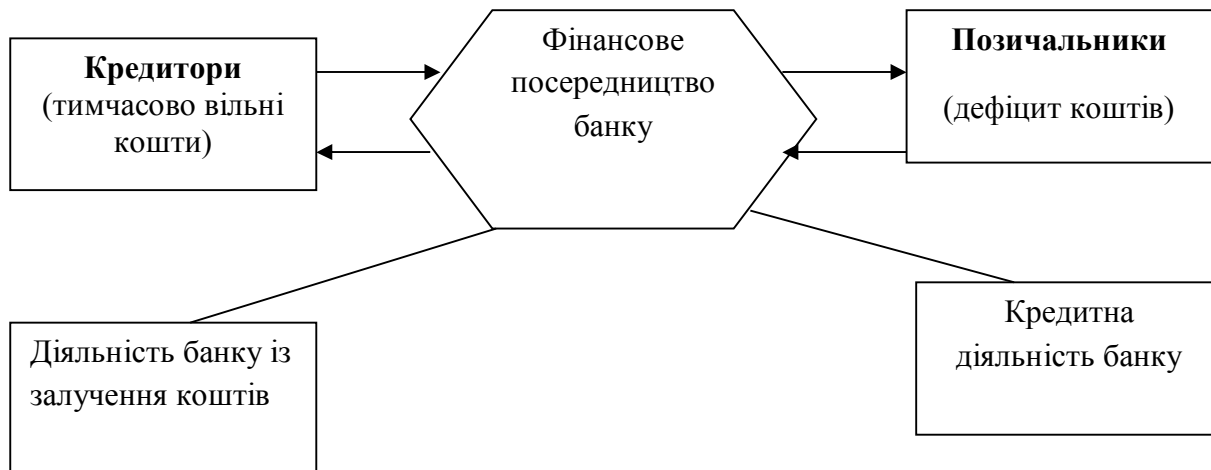

Рис.1.2. Кредитна діяльність банку в системі його фінансового посередництва [21, с.111]

Тему діяльності кредитної банку широко висвітлено в сучасній літературі економічній фінансово-банківського спрямування. При цьому її розглядають у різних аспектах: одні автори приділяють більше уваги методиці здійснення операцій кредитних, другі розглядають процеси кредитування з огляду на фінансовий менеджмент банку або банківський, треті – в аспекті мінімізації ризику кредитного банку, інші – з точки зору аналізу банку діяльності кредитної.

Водночас зауважимо, що жоден із авторів не наводить чіткого визначення поняття “ діяльність кредитна банку ” та не розкриває її сутності, через що кожен користувач сприймає цю дефініцію по-своєму, з огляду на мету кінцеву досліджень. Так, в окремих виданнях трапляються вислови, близькі до ототожнення понять “ діяльність кредитна банку” та “ операції банку кредитні ”, зокрема останнє розглядають як “.. .один із важливих видів діяльності українських банків.. ,” [37, с.54]. Взагалі відсутнє визначення поняття банку діяльності кредитної в більшості довідкових та енциклопедичних видань економічного спрямування. Лише в “Енциклопедії

банківської справи України” визначення кредитної діяльності МБРР. Проте воно зводиться до характеризування діяльності кредитної цього банку як основної форми діяльності міждержавної інвестиційної інституції, викладу її спрямованості, історії розвитку й організаційних засад, отже, не вносить ясності в розуміння економічної сутності базового економічного поняття “ діяльність банку кредитна ”.

Для обґрунтування неприпустимості ототожнення понять “ діяльність банку кредитна ” та “кредитні банку операції ” з’ясуємо, насамперед, як думка економічна останнє тлумачить [21, с.112].

Як виявилось, із визначенням поняття “ банку операції кредитні ” також існують проблеми певні, адже в видань більшості виклад аспектів різних операцій кредитних наведено без визначення їх поняття. Лише в одному із зазначених джерел вище, в аспекті сутності й завдання аналізу статистичного банку діяльності кредитної, автори визначають операції кредитні банків як “вид операцій активних, пов’язаних із наданням позичок клієнтам ” [30, с.18]. Ідентичне визначення наведено і в довідкових сучасних та енциклопедичних виданнях спрямування економічного.

Суттєвою хибою всіх визначень поняття “ операції кредитні банку”, на думку нашу, є їх ототожнення з процедур комплексом, пов’язаних тільки з наданням позичок банківських. Але ж процес кредитний (рух кредиту банківського як перебіг послідовний його етапів) організаційних також складається і з етапів інших і відповідних ним процедур кредитних. У фінансовому словнику автори (А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко) наводять більш звужене визначення, розуміючи під операцією кредитною “ договір про кредиту надання, супроводжуваний записами в рахунках банківських з відповідним відображенням у кредитора балансах та позичальника” [28, с.234].

На погляд наш, із таким розумінням операції кредитної погодитись важко, адже на підставі договорів кредитних, що укладаються між позичальником і кредитором лише в формі письмовій та визначають зобов’язання взаємні й сторін відповідальність, регламентуються взаємовідносини кредитні. Тому договір про кредиту надання як документ є дії наслідком, спрямованої на розробку його, яку й класифікувати можна як лише одну з операцій кредитних.

Визначення операцій кредитних як “... погашення та видачі позик різних ” [25, с.187] ніби й розширює поняття їх, проте з незрозуміло нього, про що йдеться – про факт погашення та видачі чи про процедур ряд, із ними пов’язаних.

Перед тим, як визначення власне формулювати поняття операцій кредитних банку, розглянемо підходи наявні до тлумачення більш поняття загального “ операції банківські ”, елементи окремі якого можливо й взяти треба до уваги. В енциклопедичній літературі економічній думка переважає про те, що операції банківські – це операції, які банки здійснюють для розміщення й залучення коштів, цінних паперів і розрахунків здійснення.

Слід зазначити, що визначення пропоноване сформульовано за дещо тавтологічним підходом – “ операції банківські – це операції”. До того ж воно не забезпечує розкриття всебічного поняття “ операції банківські ”, насправдоскільки і є формулюванням лише їх спрямованості. За таким підходом же визначено поняття операцій кредитних і в Господарському кодексі України (стаття 345): “Кредитні операції полягають у банками розміщенні від імені свого, на умовах власних та на ризик власний коштів залучених громадян та юридичних осіб (позичальників) ”. Натомість із практики і теорії діяльності банківської відомо, що бази ресурсної формування відбувається, у тому числі, за коштів власних рахунк.

Загалом же підхід такий не відповідає розумінню широкому операції як окремої дії, частини процесу якогось. Отже, при формулюванні поняття будь-якого виду операцій банківських уникати потрібно плутанини дій з їх метою, спрямованістю та (або) наслідками.

Більш вдалим є визначення з підручника “Гроші та кредит”: “Кредитні операції полягають у проведенні дій комплексу, пов’язаних з погашенням і наданням позичок банківських ” [24, с.203]. Проте знову не зрозуміло зовсім: чи включається до дій, пов’язаних із погашенням і наданням позичок банківських, весь спектр операцій кредитних за всіма етапами процесу кредитного?

В літературі економічній трапляються визначення поняття операцій банківських, недосконалість котрих зумовлюється їх ще більшою звуженістю. Наприклад, М.Р. Ковбасюк під операціями банківськими розуміє дії певні банку працівників з

відображення за рахунками обліку бухгалтерського продукту обсягів (послуг), витрат на його виготовлення й результатів фінансових, одержаних від його реалізації, при цьому банку дії щодо відображення в обліку бухгалтерському банку активів вважають за операції активні [37, с.85].

Відповідно до дефініцій таких операції кредитні банків тлумачитимуться як сукупність дій працівників його, спрямованих на відображення результатів діяльності кредитної за рахунками обліку бухгалтерського і в банку балансі. Однак останні є лише наслідковими процедурами вже досягнутих дій результатів, спрямованих на забезпечення процесу кредитного.

Враховуючи всі негативні й позитивні сторони підходів існуючих до визначення поняття “ операції кредитні банку”, вичерпнішим і точнішим визначення вважаємо таке: операції кредитні банку – це дій сукупність, спрямованих на забезпечення всіх етапів процесу кредитного й відображення подальше результатів їх у обліку бухгалтерському банку. При цьому етапу кожному процесу кредитного відповідає частина певна операцій кредитних, таке структурування їх відбувається залежно від япризначенн їх.

через операцій кредитних реалізацію відбувається відтворення безпосереднє послуг кредитних банку. Однак здійснення їх не може бути розпочато без створення відповідних технологічних організаційно- і умов матеріально-технічних, яких забезпечення передуює здійсненню операцій кредитних та (або) паралельно відбувається. Тому операції кредитні банку не можуть як процес сприйматися, а лише як його етап основний (аналогічно до розподілу виробництва на основне й допоміжне у сфері виробничій), поряд із такими етапами допоміжними як: формування політики банку кредитної, оснащення матеріально-технічне, персоналом забезпечення, розробка і вдосконалення забезпечення методичного і програмного та технологій відповідних, ризиками управління діяльності кредитної банку, її аналіз.

Отже, ототожнення неможливість операцій кредитних банку і діяльності кредитної банку насамперед зумовлена відмінністю їх змісту.

Водночас тотожність понять цих неможлива й через відмінність у тлумаченні слів “діяльність” та “операція”, адже останнє в розумінні широкому означає

застосування праці своєї до чого-небудь; заняття, роботу, діяння активність,; працю людей в галузі якій-небудь; функціонування якоїсь організації, роботу, машини тощо. В Економічній енциклопедії за ред. С.В. Мочерного діяльність економічна розглядається як процес, що мету має (благ створення), засоби (виробництва засоби) й результат (блага економічні у формі корисних для суспільства послуг і товарів). Наближене за змістом тлумачення наведено й у більш економічному сучасному словнику російських авторів: “Економічна діяльність – діяльність з виробництва реалізації товарів (послуг робіт,), а також будь-яка інша діяльність, спрямована на прибутку отримання, незалежно від такої діяльності результатів” [21, с.115].

Таким чином, діяльність банку кредитна– процес комплексний із відтворення й реалізації послуг кредитних із метою прибутку отримання.

Із розвитком економіки ринкової поширився серед економістів підхід у дослідженнях банку як підприємства специфічного, підприємництва суб’єкта, фірми, що послуги надає [37, с.98]. Отже, як будь-який суб’єкт діяльності підприємницької, банк, діяльність здійснюючи, має відтворювати продукти якісь. Важливим для нашого дослідження є з’ясування того, що є продуктом кінцевим від реалізації діяльності кредитної банку, чим користуються позичальники, вступаючи у відносини кредитні з банком.

операції кредитні, хоча й мають зв’язок із вартості позиченої рухом, насамперед спрямовані на забезпечення процесів внутрішньобанківських технологічних, відтак не можуть сприйматися як споживання продукт кінцевий. Тож передусім з’ясуємо, що є предметом праці при здійсненні діяльності кредитної банку. Акумуляована банком вартість позичена позичальнику передається в формі незмінній (таких змін вона може зазнати, але під впливом зовнішніх макроекономічних факторів, зокрема інфляції/дефляції, девальвації/ревальвації тощо). А банк здійснює пошук позичальників потенційних, аналіз придатності до кредитних реалізації проектів за ними (у тому числі оцінку ризиків) та їх супроводження подальше. Отже, вартість позичкова не є об’єктом впливу окремих дій персоналу банківського.

Окремі автори відзначають, що банку послуги мірою значною – це послуги з кредитів оцінки [82, с.129]. Відповідно до цього обробці підлягає інформація (у

бездокументарній і документарній формах) про господарський фінансово стан позичальника, окремі фактори зовнішнього й внутрішнього середовища, перспективи використання ефективного позичальником коштів кредитних, достатність забезпечення тощо. Причому саме обробка інформації банком, а не вартості позиченої, відбувається на всіх кредитних етапах відносин – розгляду попереднього, поглибленого аналізу й супроводження подальшого.

За результатами інформації обробки спеціалістами кредитними вона трансформується до рівня базисного, що забезпечує рішення прийняття про позички надання й вплив управлінській на інших стадіях процесу кредитного.

Сукупність документів усіх (висновків розрахунків, тощо), необхідних для рішення прийняття про позички надання, ми назвемо проектом кредитним. Адже в розумінні широкому слово “проект” означає документів сукупність (розрахунків, креслень, макетів тощо), потрібних для зведення споруд, виготовлення машин, приладів та ін.. Разом із тим зауважимо, що проект кредитний на стадіях первинних є праці, продуктом інформації обробленої первинної, а надалі він на рівні з інформаційними додатковими потоками виявляється праці предметом персоналу банківського.

Як зазначають І.О. Спіцин та Я.О. Спіцин, “...в основі будь-якого продукту банківського необхідність лежить задоволення потреби якої-небудь ” [82, с.143]. При цьому М.Р. Ковбасюк зауважує, що “в дійсності клієнт отримує не продукт, який має певний властивостей набір, а здатність його (спроможність) задовольнити деяку потребу свою ” [37, с.127].

Погоджуючись із тезою останньою, вважаємо, що отримують позичальники не сам проект кредитний як продукт банківський, а його спроможність потребу задовольнити в користуванні тимчасовому коштами позичковими.

В Економічній енциклопедії під праці продуктом розуміють виробництва результат, здатний людей потреби задовольняти. За формою вияву праці продукти поділяють на нематеріальні та матеріальні. продукти нематеріальні праці мають назву “послуги” [25, с.237].

Враховуючи вищесказане, стверджувати можна, що позичальники,

користуючись послугами кредитними банку, отримують можливості тимчасового користування ресурсами кредитними, банком акумульованими. Проте можуть бути й винятки: деякі установи банківські вимагають авансування позичальниками вартості послуг кредитних із розгляду проектів кредитних, за результатами якого вони можуть виявитися непридатними до реалізації. За таких умов використання клієнтами послуги кредитної не надає їм можливості тимчасового користування кредитними ресурсами.

1.2. Класифікація і характеристика кредитних операцій

Видачу кредитів забезпечують операції кредитні установи банківської.

Визначення поняття операцій кредитних подано в Законі України «Про банки та банківську діяльність», де сказано, що це вид операцій активних банку, які пов'язані з: розміщенням залучених коштів від імені свого, на умовах власних та на ризик власний; організацією продажу та купівлі паперів цінних за дорученням клієнтів; здійсненням ринку цінних паперів операцій на від імені свого; наданням поручительств і гарантій та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у формі грошовій; наданням лізингових і факторингових послуг, репо операцій; депозитів розміщенням.

У Законі України “Про банки і банківську діяльність” не згадується термін “ послуга кредитна ”, натомість вживається термін “ кредит банківський ”, під яким розуміється будь-яке банку зобов'язання надати суму певну грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати вимоги право боргу, будь-яке продовження строку боргу погашення, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення суми заборгованої, а також на зобов'язання про процентів сплату та інших зборів з такої суми [66].

Відсутність у законі поняття визначення послуги кредитної, єдиного методичного підходу до ідентифікації позичальника корпоративного, як окремої клієнтів групи негативно дещо впливає на стандартизацію банків звітності та аналізу можливості і контролю надання послуг кредитних позичальникам корпоративним.

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», операції кредитні, що полягають у розміщенні коштів залучених від імені свого, на умовах власних і на ризик власний, можуть здійснювати виключно установи кредитні [68].

У цьому зв'язку можна висновок зробити, що операції кредитні належать виключно до операцій банківських.

Питання надання, використання та погашення кредитів банківських регулюються Господарським і Цивільним кодексами, а також рядом інших законів, що закріплюють правовідносини в сфері операцій кредитних.

У статті 345 ЦКУ операції кредитні розглядаються як операції, які полягають у банками розміщенні від імені свого, на умовах власних і на ризик власний коштів залучених осіб юридичних (позичальників) і громадян. Слід зазначити, що ЦКУ дуже коротко та неякісно кредитів ознаки описує. Кредитним взаємовідносинам у Цивільному кодексі України присвячена глава 71. Статтею 1054 цієї глави передбачено, що на основі кредитного договору банк зобов'язаний надати кредит на певних умовах і в певному розмірі, а позичальник – повернути кредит і сплатити проценти за користування ним. Відповідно до статті 1055 цього ж кодексу, кредитний договір може бути складений у письмовій формі, в іншому випадку він вважається недійсним. Поняття операції кредитної, з точки зору правової, в роботі пропонується визначати шляхом окремого переліку операцій кредитних, які право мають банки здійснювати відповідно до законодавства чинного тієї чи іншої країни [8, с.106].

Критичний аналіз точок зору авторів різних з питань сутності операцій кредитних показує, що більшість з них додержуються визначення, яке запропоноване в Законі «Про банки та банківську діяльність». Однак вчений О.В. Васюренко розглядає операції кредитні банку як укладання угоди кредитної за умови позики надання або угоди про взятє на себе зобов'язання банком щодо кредиту видачі, позики купівлі, яке супроводжується записами в балансі позичальника і кредитора [14, с.56].

Н. Гончарова та Н. Куршакова визначають операції кредитні як операції активні банківські, пов'язані з наданням кредиту або взяттям зобов'язань (гарантій, поручительства, авалю), які в разі їх виконання приведуть до фактичної передачі коштів на основі кредитній [46, с.32].

Проведений аналіз визначень терміна «операції кредитні» дозволив з'ясувати таке:

- операції кредитні часто з поняттям «кредит» ототожнюються;
- зміст операцій кредитних обмежується операціями наданням коштів або взяттям зобов'язань і не включають до нього операції міжбанківські активні та операції факторингові;
- літературі у вітчизняній операції кредитні узагальнено висвітлюються, без визначення їх специфіки проведення на окремих сегментах ринку кредитного.

Таким чином, категорію економічну «операції кредитні банків» визначимо як вид діяльності банківської у сфері залучення та розміщення вільних ресурсів кредитних, що спрямований на прибутку одержання й охоплює різноманітні види угод кредитних, що здійснюються на внутрішньому та міжбанківському у кредитному ринку банківському. Наведене визначення підсумовує та узагальнює думки авторів багатьох, до того ж воно не суперечить визначенню операцій кредитних у законодавстві чинному.

Одним із важливих практичних і теоретичних питань удосконалення обліку та контролю внутрішнього банків діяльності є формування обґрунтованої науково класифікації операцій кредитних. Спочатку розглянемо підходи основні щодо класифікації кредиту банківського.

У літературі науково-економічній існують точки зору різні на кредиту класифікацію. До поширеної найбільш належить класифікація за такими ознаками:

- характер та призначення використання коштів позикових;
- характер забезпечення і наявність;
- використання строки;
- надання методи та погашення способи;

- характер і спосіб сплати відсотка;
- кількість кредиторів [47, с.139].

За характером і призначенням використання коштів позикових виокремлюють: торгово-промисловим підприємствам позички; кредити споживчі позички під нерухомість;; позички сільськогосподарські; кредит під цінні папери; кредити, пов'язані з вексельним обігом; кредит контокорентний; позички небанківським фінансовим установам; позички міжбанківські; позички органам влади.

Як видно з переліку наведеного кредитів, їх неможна віднести однозначно до критерію вказаного. Так, вказаних більшість кредитів враховують не призначення, а кредитування суб'єкта. У свою чергу, контокорентний кредит цінні папери, позички під нерухомість, пов'язані з вексельним обігом, характеризуються наявністю відповідного забезпечення. Зазначені кредитів види напряму не вказують на характер й призначення використання, тому вважаємо запропонувати за необхідне такий класифікації критерій, замість класифікації за призначенням і характером використання коштів позикових, як за суб'єктами кредитного процесу:

- а) кредити міжбанківські;
- б) кредити суб'єктам господарської діяльності (юридичним особам і приватним підприємцям), цей різновид кредитів можна конкретизувати за секторами та економіки; галузями
- в) фізичним особам кредити, що не є суб'єктами діяльності підприємницької;
- г) небанківським фінансовим установам позички;
- д) органам влади кредити [9, с.196].

Інші кредити зазначені віднести доцільно до кредитів різновидів за забезпеченості ступенем.

За характером та наявністю забезпечення виокремлюють: (ломбардні) забезпечені позички; (бланкові) незабезпечені кредити.

Відповідно до зауважень вищезазначених, вважаємо конкретизувати за доцільне види позичок забезпечених, до яких віднесемо:

- під нерухомість позички;
- під товарно-матеріальні цінності позички;
- під автотранспорт кредити;
- під цінні папери кредити;
- пов'язані з вексельним обігом кредити;
- під гарантію кредити;
- кр під заставу страхування кредити.

Таким чином, маса основна кредитів банківських видається під забезпечення, що є одним із принципів кредитування банківського.

Формами зобов'язань забезпечення з кредит повернення, як видно з переліку наведеного, можуть бути:

- застава позичальника майна;
- порука або гарантія;
- договір відповідальності страхування позичальника за непогашення за позичкою заборгованості;
- цінні папери.

Бланкові позички незабезпечені, що називаються в практиці банківській довірчими, надаються під зобов'язання позичальника позичку погасити.

Ці кредити пов'язані з ризиком великим для банку, тому потребують перевірки ретельнішої кредитоспроможності позичальника та видаються під високий більш відсоток.

За використання термінами (терміновості) позички підрозділяють на:

- термінові;
- безстрокові (до запитання);
- прострочені;
- відстрочені [7, с.213].

Термінові – це позички, які надаються банком на строк, зафіксований за згодою з позичальником. Вони бувають трьох видів: короткострокові – до 1 року;

середньострокові – від 1 до 3 років; довгострокові – понад 3 років. Така класифікація сьогодні не є актуальною, адже з позицій міжнародних стандартів обліку, як основи формування інформаційної системи банку, є поділ позичок на короткострокові (до 1 року) і довгострокові (більше 1 року).

До безстрокових належать позички, що видаються банком на строк невизначений, тобто так звані позички до запитання. Позичальник погасити зобов'язаний позичку таку за першою банку вимогою. Якщо ж банк не вимагає повернення, то погашається кредит за позичальника розсудом.

Простроченими вважаються позички, за якими строки повернення минули, установлені в договорі кредитному між позичальником і банком. Такі позички враховуються окремо.

Відстрочені – це позички, за якими на прохання позичальника ухвалено банком рішення про перенесення на час пізніший строку кредиту повернення.

Відстрочка погашення позички оформляється звичайно шляхом угоди додаткової до основного договору кредитного та супроводжується встановленням більш високої ставки процентної [10, с.167].

За способом і характером відсотка сплати позички виокремлюють з:

- процентною ставкою фіксованою;
- процентною ставкою рухомою;
- сплатою відсотків у міру використання коштів позикових (звичайні позички);
- сплатою відсотка одночасно з одержанням коштів позикових (дисконтний кредит).

У наш час такий критерій актуальним не можна вважати, адже процентна ставка за кредит напряму залежить від облікової ставки НБУ і невиконання банком граничної межі відношення ставки по кредиту до ставки базової призводить до фінансових санкцій з боку НБУ.

За кількістю кредиторів позички поділяють на:

- надані одним банком;
- синдиковані (консорціальні) кредити;

– паралельні.

Найпоширенішими є позички, що видаються одним банком.

Синдиковані кредити видаються консорціумом банківським, у якому один із банків бере на себе роль менеджера, збирає з банків-учасників необхідну для клієнта суму ресурсів, укладає з ним договір кредитний і позичку видає.

Провідний банк (менеджер) займається також відсотків розподілом. За операції, пов'язані із синдикованим кредитуванням, банк-менеджер (глава консорціуму) одержує відповідну винагороду. Паралельні позички припускають участь в їх наданні банків декількох. Тут кредит одному позичальникові видають банки різні, але на тих самих же умовах узгоджених. Зазначений перелік вважаємо за необхідне доповнити таким критерієм, як класифікація за валюти видами, адже, як вже зазначалось вище, кредит може надаватись як у національній, так і в іноземній валюті [8, с.78].

Таким чином, запропоновані нами рекомендації дозволять оптимізувати механізм кредитів класифікації установ банківських і сформує більш упорядковану систему для організації обліку аналітичного цих операцій. Перспективами подальших досліджень є розгляд проблем оцінки кредитних операцій, документування процесів видачі й погашення кредиту та формування звітності про кредитний портфель.

Види послуг кредитних, що банками надаються, залежать від таких факторів, як обмеження правові, середовище конкурентне в банківській сфері, політика банку конкретного, а також чинників внутрішніх, що впливають на структуру кредиту, - відповідність кредитного портфеля банку та низький рівень кредитного ризику.

1.3. Формування та регулювання ринку кредитних послуг

Кредитний ринок є складовою ринку інструментів позики. Для ефективного функціонування ринку кредитного необхідна економічна стабільна ситуація в країні, наявність інфраструктури розвиненої та ефективного регулювання державне, яке б забезпечило стабільність системи банківської і захист інвесторів.

Ринок послуг кредитних – це вид специфічний ринку, на якому купуються і продаються ресурси кредитні та послуги банківські. Цей ринок виконує такі функції:

- об'єднання дрібних, розрізнених заощаджень грошових населення, структур державних, бізнесу приватного, інвесторів іноземних і утворення великих фондів грошових;

- трансформація коштів у капітал позиковий, який забезпечує зовнішні джерела фінансування виробництва матеріального економіки національної;

- надання позик органам державним і населенню для вирішення, наприклад, завдань таких, як покриття дефіциту бюджету державного, соціальних програм фінансування [16, с.24]

Основними учасниками ринку кредитного є:

1. Первинні інвестори, тобто власники ресурсів фінансових вільних, які мобілізовані банками і перетворені у капітал позиковий.

2. Спеціалізовані посередники – кредитно-фінансові організації, що безпосереднє залучення здійснюють (акумуляцію) коштів, перетворення їх у капітал позиковий і дальшу тимчасову передачу його позичальникам на основі поворотній за плату відсотків у формі,

3. Позичальники – юридичні і фізичні особи, держава, що відчують нестачу у ресурсах фінансових і готові посередникові заплатити за право ними користування.

Фінансові послуги на ринку кредитному (рис. 1.3) є підсистемою першого рівня ринку послуг фінансових.

Отже, ринок послуг кредитних – це частина ринку послуг фінансових, де формуються пропозиція і попит в основному на середньо- і довгостроковий капітал позичковий, сфера специфічна відносин ринкових, де об'єктом угоди є наданий у позику капітал грошовий і де формуються пропозиція і попит на нього.

Рис.1.3. Кредитні послуги суб'єктам господарювання

Особливістю ринку кредитного сьогодні в Україні є регулювання централізоване відносин кредитних в економіці з боку держави через НБУ. Це сприяє формуванню системи повноцінної грошового обігу безготівкового, а також розширенню переліку операцій і послуг банків комерційних.

Для регулювання процесів на ринку послуг кредитних повинні бути створені механізми ефективні, які містять у собі непрямі та прямі інструменти регулювання державного, найбільш оптимальні процедури управління державного та регулювання з саморегулюванням [16, с.27].

Слід зазначити, що на ринку послуг кредитних доцільно застосовувати інструменти прямі регулювання державного, які передусім полягають у наданні пільг і заохочень для розвитку цих послуг; інструменти непрямі, які сприятимуть

запровадженню технологій нових, забезпеченню висхідної траєкторії вартісного циклу, виробництву товарів нових та послуг наданню.

Механізмами саморегулювання вважаються норми, правила, інструменти та підходи, що запроваджують структури неурядові з метою поліпшення дії закономірностей ринкових. В іншому відношенні ці механізми є прерогативою дії організацій саморегулюючих. Особливістю регулювання державного ринку послуг кредитних є той факт, що одночасно іде формування механізмів регулювання та саморегулювання механізмів.

До механізмів основних регулювання державного ринку послуг кредитних можна віднести: створення бази законодавчої для роботи агентів професіональних ринку послуг кредитних; формування захисту інвесторів системи; визначення захисту системи кредиторів; забезпечення підтримки оперативної реального економіки сектора, якщо підприємництва суб'єкти потребують її внаслідок певних обставин негативних, що сформувалися не з провини цих суб'єктів; сприяння розвитку мереж регіональних та установ фінансово-промислового характеру, які були б націлені на вирішення не лише локальних, але й завдань державних стратегічних; вибір галузей пріоритетних застосування інструментів ринку послуг кредитних; забезпечення реалізації пріоритетів розвитку інноваційного; розвиток форм діяльності міжнародних, формування сприятливого іміджу держави і фірми конкретної на ринках міжнародних.

Для економіки перехідної на етапі завершення стабілізації фінансової дієвість моделей регулювання ринку послуг кредитних банків комерційних може бути підвищена шляхом вибору оптимальної стратегії кредитної [17, с.177].

Аналіз обмежень, які накладає на агентів економічних діючий режим монетарний, і вибір оптимального режиму монетарного розширює рамки аналізу до розгляду кредитів, вводить аспект стратегічний у проведення регулювання кредитного.

Основою національної моделі регулювання кредитного є стратегія збереження довіри до технології платіжної діючої.

На сучасному етапі еволюції технологій платіжних – поширенні декретних грошей у зв'язку з посиленням ролі економічної держави – існує спектр широкий регулювання кредитного стратегій.

Найбільш поширеною в світі в різних модифікаціях є стратегія делегування політики монетарної незалежному банку центральному. Реалізація стратегії правила у політиці монетарній може здійснюватися на основі таких режимів монетарних: встановлення ціни офіційної товару певного, наприклад золота; на валютний курс націлювання; таргетування монетарне; на інфляцію націлювання; таргетування доходу номінального; таргетування індексу заробітної плати номінальної; на процентну ставку націлювання [6, с.341].

Для підвищення стійкості становища банків комерційних на ринку фінансовому й розширення їх можливостей з організації грошово-кредитних відносин пропонується зміни внести і до окремих показників групи нормативів ризику. Йдеться про обмеження розміру максимального кредитів, наданих інсайдерам, а також величини максимальної отриманих позик міжбанківських, що вирішує два завдання: 1) стимулювання банків до більшої диверсифікації активів і зниження впливу інсайдерів на політику кредитну; 2) обмеження залежності банків комерційних від ресурсів міжбанківського ринку з притаманною йому нестабільністю кон'юнктури.

Центральному банку належить місце провідне у формуванні умов вихідних організації відносин кредитних суспільства на рівні макроекономічному. Теоретичне обґрунтування пріоритету функції регулювання кредитного зумовлює необхідність формування критеріїв сукупності, що визначають статус банку центрального та рівень його незалежності як основи управління ефективного відносинами грошово-кредитними:

- 1) процес керівництва формування;
- 2) особливості з урядом взаємодії;
- 3) законодавче визначення діяльності цілей;
- 4) регулювання можливостей фінансування бюджету державного дефіциту.

Мікрорівневий аспект управління банком комерційним у процесі організації відносин кредитних визначається необхідністю забезпечення активів достатньої дохідності та підтримання рівня належного ліквідності для зобов'язань виконання за пасивами і угодами кредитними. Для вирішення цих завдань пропонується використовувати модель базову управління ліквідністю, елементи якої охоплюють:

1) комплексну оцінку дотримання банком сукупності обов'язкових і додаткових економічних нормативів та динаміки коштів за позичковими операціями;

2) управління активами і пасивами на основі розрахунку позиції ліквідної, врахування факторів попиту на кошти ліквідні та потоків грошових регулювання;

3) управління портфелем кредитним через диверсифікацію структури його, встановлення лімітів та якості оцінку на основі коефіцієнтів системи.

Вдосконалення складової мікроекономічної механізму банківського організації відносин кредитних на ринку послуг кредитних визначається потребою формулювання концепції цілісної політики кредитної банку комерційного як основи даних відносин з клієнтами.

Посткризовий період функціонування економіки України характеризується необхідністю об'єктивно відновлення кредитування її. Визначальний вплив на процес даний має регулювання державне, що реалізується засобів рядом та методів. Законодавче регулювання головну займає роль у процесі регулювання державного послуг кредитних банків, адже формує середовище надання послуг таких. Нормативно-правова база є основою забезпечення системи організаційного регулювання державного банків діяльності, оскільки саме розробка та вдосконалення норм законодавчих та правових діяльності банківської передбачає вплив регулюючий держави на об'єкт управління – систему банківську [16, с.27].

Основним органом регулювання державного та нагляду за діяльністю кредитною установ банківських є Національний банк України, що передбачено Законом України “Про банки та банківську діяльність” [66] та Законом України “Про Національний банк України”. Неоднозначність положень документів

нормативних, відсутність ряду визначень створюють перепони для нормативно-правового ефективного регулювання ринку послуг кредитних в Україні.

Відсутність у законодавстві діючому визначень базових та понять стає часто причиною його трактування неоднозначного та різкого розходження поглядів наукових. Основним актом законодавчим, що регулює надання банками послуг кредитних позичальникам корпоративним є Закон України “Про банки і банківську діяльність” [66]. Вищезазначений закон є основним актом законодавчим, згідно з яким Національний банк України регулювання здійснює сфери кредитної, зокрема сфери надання послуг кредитних для позичальників корпоративних.

Кредитні ризики у період посткризовий є однією із причин повільного відновлення економіки кредитування. Корпоративний сектор залишається найбільш вигідним та кредитоспроможним, про що свідчить набір широкий послуг кредитних банків для клієнтів корпоративних. Через відсутність у законодавстві норм відповідних щодо співпраці із клієнтами такими кожен банк формує самостійно систему таку. Незмінним для усіх банків залишається лише те, що послуги, які пропонуються клієнтам корпоративним, надаються на вигідних більш умовах, набір їх є більш диверсифікований і умови співпраці можуть бути змінені щодо кожного клієнта окремого. Тобто підхід індивідуальний для кожного клієнта корпоративного виділяє таких клієнтів з поміж інших. Тому об’єктивно необхідно для вирішення проблеми даної запропонувати висвітлити дане питання шляхом внесення змін у Закон України “Про банки та банківську діяльність”.

Надання послуг кредитних банків позичальникам корпоративним варто розглянути через призму загальну питань проблемних, що постають під час реалізації на практиці Закону України “Про Національний банк України”.

Безперечним є вплив Національного банку України на відносини економічні між позичальниками корпоративними та банками, адже їх реалізація відбувається в межах політики грошово-кредитної. Ст. 7 Закону України “Про Національний банк України” визначає право НБУ та проведення та реалізацію грошово-

кредитної політики, а стаття 24 проголошує, що грошово-кредитна політика проводиться із врахуванням основних параметрів економічного та соціального розвитку [1, с.11]. Основні параметри соціального та економічного розвитку містять ряд показників прогностичних, що містяться в програмних урядових та документах прогностичних, а це позбавляє НБУ можливості використовувати економічні дані об'єктивні. Часто це призводить до необґрунтованих економічних дій.

Реалізація послуг кредитних для позичальників корпоративних відбувається на ринку послуг кредитних, а установи банківські як посередники фінансові є учасникам цього ринку.

Посткризовий період функціонування будь-якої економіки характеризується деяким підвищенням потенціалу економічного і великою необхідністю його реалізації. Саме тому політика грошово-кредитна Національного банку України спрямовується на активізацію діяльності банківської з метою відновлення економіки національної [1, с.8].

Таким чином, для вдосконалення системи нормативно-правового регулювання ринку послуг кредитних необхідно реалізувати заходів ряд, а саме:

- розробити дослідження масштабні нормативно-правових актів НБУ;
- внести доповнення та зміни до актів законодавчих, спрямованих на усунення розбіжностей у законах України та чітко визначення термінів базових;
- запровадити програми підтримки економіки кредитної. Дана програма повинна базуватися на диференціації різкій умов підтримки надання залежно від виконання договорів умов, досвіду попереднього роботи із даним банком комерційним. Цільове використання кредитів стабілізаційних повинно бути об'єктом постійного контролю державного. У чергу першу кредитуватись повинні ті банки, серед клієнтів яких є великі позичальники корпоративні, що дійсно створюють вартість додану в країні, а також кредити для клієнтів, що належать до галузей економіки виробничих.

Отже, нормативно-правові засади регулювання ринку послуг кредитних визначені законами України та іншими нормативними документами регулюючих

органів країни, зокрема Національного банку України. Проведене дослідження засвідчило, що якість та ефективність функціонування ринку послуг кредитних визначаються нормативно-правовою базою, що регулює дане питання. Економіка України у посткризовому періоді характеризується гострою необхідністю залучення фінансових ресурсів із банківської системи. Необхідною умовою відновлення економіки є розробка та реалізація грошово – кредитної політики, націленої на стимулювання кредитування економіки України, що в свою чергу дасть поштовх для швидшого виходу із кризового стану. Законодавчі та нормативні акти мають сприяти диверсифікації кредитних послуг банків, зокрема корпоративним позичальникам, та слугувати стимулюючим чинником розвитку, процвітання фінансового сектору та економіки України в цілому.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Кредит є важливою категорією ринкової економіки, що відображає реальні зв'язки і відносини економічного життя суспільства.

Кредитні відносини – це відособлена частина економічних відносин, пов'язана з наданням коштів у позику і повернення їх із певним відсотком. Об'єктом кредитних відносин є вартість, яка надається в позику з метою одержання прибутку.

Банк є головною ланкою кредитної системи і забезпечує широкий спектр різноманітних банківських послуг.

Банківський кредит – це форма кредиту, за якою грошові кошти надаються в позику банками. Комерційні банки є головною ланкою кредитної системи, вони одночасно виступають у ролі покупця і продавця наявних у суспільства тимчасово вільних коштів. Позики надаються банками суб'єктам господарювання всіх форм власності у тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором. Кредитором в умовах банківського кредиту є банк, позичальником – юридичні та фізичні особи.

Банківський кредит має комерційний характер, оскільки мета діяльності банку в процесі кредитування – одержання максимального прибутку. Це головна лінія банку при купівлі кредитних ресурсів.

Види кредитних послуг, що надаються банками, залежать від таких факторів, як правові обмеження, конкурентне середовище в банківській сфері, політика конкретного банку, а також внутрішніх чинників, що впливають на структуру кредиту, - відповідність кредитного портфеля банку та низький рівень кредитного ризику.

Кредитні послуги комерційних банків можна класифікувати за різними ознаками та критеріями.

Ринок кредитних послуг – це специфічний вид ринку, на якому купуються і продаються кредитні ресурси та банківські послуги.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз діяльності банківських установ на ринку кредитних послуг

Не заперечуючи того, що масштаби кредитування банківського економіки української за десятиліття остання збільшилися значно, і механізм формування кредитно-інвестиційного портфелю банків вітчизняних набув характеру стабільного, на сьогоднішній, день діяльність кредитна банків не задовольняє потреби суб'єктів діяльності господарської та населення в коштах кредитних.

Нарощування сукупного портфеля кредитного банків вітчизняних стримується рівнем ризику, що склався, в економіці українській після кризових подій 2008-2009 років та постійним дефіцитом стійких пасивів. Зокрема 2009 рік характеризувався початком трансформацій глобальних на ринку фінансовому України. Показовим було друге півріччя 2010 року, коли можна було спостерігати послаблення регулювання нормативного, а також контролю пруденційного з боку Національного банку України, вочевидь, під тиском організацій фінансових міжнародних.

Загалом впродовж 2010 року активність кредитна банків вітчизняних була слабкою. Основні зусилля суб'єктів системи банківської були сконцентровані на роботі з заборгованістю проблемною, включаючи її реструктуризацію та продаж. Але заходи проведені суттєво не поліпшили активів якість, значна частина банків мала проблеми з ліквідністю через якість низьку здійснених вкладень.

Не зважаючи на заходи грошово-кредитної політики НБУ, що були проведені в 2010-2012 роках для стабілізації фінансового стану банків, ключові ризики для системи банківської країни (втрата активів та зниження їх ліквідності) зберігаються на рівні високому. Основними чинниками, що зумовлюють ступінь значний схильності до ризиків банків, які працюють на ринку вітчизняному фінансовому можна назвати наступне:

– невисока якість активів робочих, включаючи обсяг значний і вагу питому заборгованості простроченої, а також загальне зниження ліквідності активів банківських (включаючи кредити, основні фонди банків та майно заставне), зважаючи на низький попит платоспроможний. Збереження стану поточного є наслідком низької активності економічної та зумовлює схильність системи банківської до кредитного ризику;

– низька довіра, пасивна нестабільна база є чинниками визначальними, що характеризують схильність системи банківської до ліквідності ризику. При цьому дії НБУ (як фінансова, так і нормативна підтримка) дозволили підтримати платоспроможність низки установ банківських на рівні необхідному мінімально;

– вразливість системи банківської до валютно-курсової політики в країні, оскільки за останні роки кілька банків надали обсяг значний кредитів в валюті іноземній, у тому числі позичальникам, у яких валютні надходження відсутні. Дії НБУ щодо ситуації стабілізації на ринку валютному країни (у тому числі за рахунок посилення контролю за позиціями валютними банків) мали ефект короткостроковий, в той же час схильність банків до кредитного і валютного ризиків значною залишається, зважаючи на поточну структуру валютну активів системи банківської;

– схильність системи банківської України до регуляторного і операційного ризиків внаслідок нормативно-правового поля недосконалого, яке змінюється постійно [22, с.11].

На початку 2009 року спостерігалось погіршення істотне платоспроможності банків значної кількості, що було спровоковане, перш за все, депозитів відтоком і зниженням ліквідності активів робочих. Банківським установам була надана значна фінансова (у вигляді кредитів рефінансування НБУ) і регуляторна (ряд постанов НБУ, спрямованих на утримання бази ресурсної) підтримка НБУ

Основні показники, що характеризують динаміку, структуру, доходність та якість кредитного портфеля банків України у 2006-2012 роках наведено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

**Основні показники розвитку банківського
кредитування в Україні [4]**

	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Кредити надані, 33млн. грн.	156268	268294	485368	792244	747348	757891	815234
Частка довгострокових кредитів	55%	59%	60%	64%	59%	55%	53%
Прострочена заборгованість за кредитами, 33млн. грн.	3379	4456	6357	18015	69935	90319	834126
Середньозважені ставки за кредитами	14,6%	14,1%	13,5%	16,0%	18,3%	17,2%	17,6%

Враховуючи показники наведені можна виділити наступні періоди розвитку кредитування банківського в Україні: 1) 2006-2007 роки – період нарощування динамічного обсягів кредитування на фоні прийнятних показників якості портфелю кредитного; 2) 2008 рік – період тенденцій зміни; 3) 2009 рік – період погіршення найбільш суттєвого усіх показників кредитування банківського; 4) 2010-2012 роки – період виходу часткового із кризи кредитної.

Розкриємо більш детально зміст зазначених вище періодів кредитування банківського. Протягом першого періоду (2006-2007 рр.) портфель кредитний банків України зростав більш ніж на 70% щорічно. Причому випереджаючими темпами зростали кредити довгострокові, частка яких збільшилась з 55% до 60%. Суттєві темпи характеризувались нарощування кредитування прийнятною якістю портфелю: резерви кредитного під ризики кредитні зростали приблизно на 50% щорічно, а прострочена заборгованість за кредитами на 30-40% [4].

Як зазначалось вище, 2008 рік став періодом тенденцій зміни: продовження тенденцій позитивних протягом трьох кварталів перших та глибока криза у IV кварталі. Позитивні тенденції відображення знайшли у рості портфелю кредитного банків на 63% (станом на 01.01.2009 кредитний портфель досяг максимального значення – 792 млрд. грн.) та збільшенні частки кредитів

довгострокових. Негативні тенденції, спричинені кризами фінансовими світовою та національною, проявились у зростанні майже у 3 рази заборгованості простроченої за кредитами та у 2,4 рази резервів на відшкодування можливих втрат за операціями кредитними. Крім того, майже на 20% зросли ставки відсоткові середньозважені за наданими протягом 2008 року кредитами. За результатами 2009 року спостерігались виключно тенденції негативні: зменшення обсягу портфелю кредитного банків, збільшення частки кредитів короткострокових, збільшення майже у 4 рази заборгованості простроченої за кредитами та зростання більше ніж у 2,2 рази резервів за кредитами. Також відбулось істотне зростання ставок за кредитами наданими. Протягом 2010 року з боку одного спостерігались тенденції позитивні, що засвідчують поступовий вихід із кризи фінансової (зростання не значне сукупного портфелю кредитного, зниження істотне ставок кредитних), а з боку іншого продовжувала погіршуватись якість портфелю кредитного банків (кредити прострочені досягли 12% а резерви за операціями кредитними – 15% портфеля кредитного). Протягом 2012 року спостерігається зростання незначне ставок відсоткових за кредитами [2, с.43] .

Починаючи з другого кварталу 2009 року спостерігалася стабілізація бази ресурсної, а з другого півріччя – депозитів приріст. В той же час, довіри питання до системи банківської України як з боку інвесторів внутрішніх, так і кредиторів зовнішніх відкритим залишається, тому впродовж років наступних стабільність бази ресурсної, на думку нашу, значною мірою залежатиме від дій НБУ відносно банків конкретних (включаючи банки, в яких діють адміністрації тимчасові), а також ситуації загальної в країні, політичної стабільності та економічної. Для системи банківської України характерним залишається неістотний обсяг фондування ринкового, тому, в перспективі середньостроковій зусилля банків основні, ймовірно, будуть сконцентровані на роботі з коштами депозитними. В той же час, ризик певний для ліквідності установ банківських пов'язаний із «фондуванням зустрічним» операцій активних і «кредитуванням транзитним», що, зважаючи на особливості законодавства вітчизняного банківського, підсилює

вразливість сегменту банківського до дій НБУ та інших органів контролюючих по відношенню до окремих установ фінансових. Одним із чинників ризику під час операцій таких є спрощена оцінка позичальника при кредитуванні транзитному, і в разі останнього неплатоспроможності, захищеним найбільш є банк-кредитор, захищеним найменш – банк транзитний. Слід зазначити, що кредитування транзитне в випадків ряді не закріплене зобов'язаннями додатковими позичальників кінцевих і кредиторів банків – інстанції першої. Зустрічне фондування використовується найчастіше для «поліпшення» звітності фінансової (використовується як фондування короткострокове на дати звітні перехідні). Такі операції призводять до спотворення даних звітності фінансової і значних розбіжностей між платоспроможністю реальною банків та їх ліквідністю задекларованою [23]. Основними умовами формування політики кредитної вітчизняних банків у 2009-2012 роках з огляду на вплив явищ кризових в економіці було наступне:

низький рівень доходів населення у нематеріальних та матеріальній сферах, приховане та наявне безробіття, що зумовлюють обмеженість у фізичних осіб кредитуванні; застій у діяльності підприємств державних, конкурентоспроможність низька їх продукції, а також наявність проблем значних із реалізацією майна заставного спонукали банки до кредитування підприємств приватних та товариств господарських (частка кредитів яких у 2011 р. становила 75,1 %);

серед суб'єктів господарюючих пріоритети політики кредитної надаються тим галузям, де обіговість капіталу є вищою та виробництва рентабельність (в сфері обігу питома вага кредитів у структурі обігових коштів у 2012 становила 35,2 %, а в промисловості – 25,7 %);

операцій кредитних ризиковість, високі ставки процентні (у 2008 – 15,5 % проти 13,0% у 2007 році), врахування того факту, що валюта є одним із найнадійніших інструментів страхування від ризиків інфляційних, призвело до збільшення кількості наданих ліцензій валютних. Кредитування у валюті займає

значну вагу питому в обсязі загальному кредитів наданих (59,1 % у 2008р.) [34, с.198].

В 2009 році банки зіткнулися із наслідками агресивної політики захвату ринку та уявного хеджування валютних ризиків власних шляхом перекладання їх на позичальників. Погіршення активності ділової у галузях ряді економіки спричинило зниження доходів підприємств і населення, а девальвація валюти національної призвела до збільшення навантаження фінансового на позичальників, які отримали кредити валютні. Наслідком впливу чинників вказаних було погіршення значне якості активів робочих банків через збільшення кількості позичальників неплатоспроможних. Не дивлячись на програми реструктуризації позик, які активно використовуються установами банківськими, та послаблення вимог резервних НБУ, впродовж 2010 року спостерігалось 4-х кратне збільшення заборгованості простроченої, що призвело до діяльності збиткової банків більшості (в окремих випадках – до ліквідації).

Упродовж 2010 року система банківська (зокрема, банки державні) також була залучена до дефіциту фінансування бюджету Державного і дефіциту ресурсів підприємств окремих державних, платоспроможність яких є сумнівною. За 2009 рік обсяг паперів боргових, які були емітовані центральними органами управління державного, в портфелях банків становив біля 20 млрд. грн. Майже половина цих паперів мають погашення строк до 1 року [59]. Здатність держави і окремих компаній своєчасно розраховуватися за зобов'язаннями буде впливати на напрямок розвитку системи банківської у майбутньому.

Основним завданням сегменту банківського впродовж років кризових була підтримка ліквідності, що також досягалася за рахунок коштів вивільнення із активів робочих. Цей період характеризувався низькою активністю кредитною, а основний обсяг кредитів нових був направлений на рефінансування заборгованості наявної населення і підприємств. На 1.01.2013 року заборгованість осіб юридичних за кредитами банківськими склала 462,2 млрд. грн. За джерелами виникнення, серед причин основних стану, що склався на ринку кредитному України, можна виділити:

-диспропорції в структурі потенціалу кредитного банків, що виражаються в низькій частині постійної його частини. На практиці це приводить до того, що в частині кредитів довгострокових, банками наданих, виявляються кредити пролонговані короткострокові в кошти оборотні, і навпаки, в групі кредитів короткострокових – кредити на витрати характеру капітального, оскільки через відсутність у банків в достатньому об'ємі ресурсів характеру довгострокового кредити короткострокові часто авансують в витрати довгострокові;

- регулятивні вимоги НБУ, наявність яких приводить до того, що кредитування технологія виключно зі сфери взаємовідносин банку з клієнтом переміщається в площину, що державою регламентується. Це виражається в тому, що в частині технології здійснення операцій кредитних НБУ регламентує способи, методи і форми надання коштів грошових позичальникам, методологію оцінки ризиків кредитних і вимоги до створення резервів на можливі втрати без урахування потреб специфіки, що складаються в системі «банк-клієнт»;

-низька кредитоспроможність підприємств, що ускладнює прогнозування перспективне стану фінансового позичальників та оцінку джерел забезпечення кредитів поворотності [36, с.248].

При цьому обсяг кредитів нових, наданих у 2012 році банками підприємствам, становив 1232,9 млрд. грн., що в цілому відповідало обсягу погашення раніше кредитів отриманих суб'єктами діяльності господарської. У той же час, населенню за рік було надано нові кредити лише на суму 101,3 млрд. грн., що, враховуючи погашення кредитів позичальниками, призвело до зменшення заборгованості осіб фізичних на 17% [4].

У випадках окремих кредитів реструктуризація відбувалася зі зміною валюти кредиту, що призвело до зменшення ваги питомої кредитів валютних у заборгованості резидентів перед банками з 59% (на 1.01.2011 року) до 51% (на 1.01.2013 року), навіть при незначному зростанні офіційного курсу валютного [4].

Протягом 2012 року активність кредитна банків була помірною. Кредитна підтримка економіки банками здійснювалася переважно в валюті національній. Основним позичальником був сектор не фінансових корпорацій. Серед кредитів,

наданих нефінансовим корпораціям, у грудні збільшилися залишки кредитів короткострокових у гривнях, в іноземній валюті – зменшилися. Протягом року відбулося кредитів зростання, наданих особам фізичним, у валюті національній та їхнє скорочення в іноземній, що сприяло зниженню ризику валютного. За підсумками року частка кредитів особам фізичним у валюті національній суттєво перевищила частку кредитів в валюті іноземній (табл.2.2).

Таблиця 2.2.

**Динаміка виданих споживчих кредитів фізичним особам
банківськими установами країни, млн. грн. [4]**

	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Споживчі кредити до 1 року	25128	19219	23138	32324	35874
Споживчі кредити від 1 року до 5 років	61881	40584	32297	37338	41678
Споживчі кредити більше 5 років	99080	77310	67507	56530	47460
Усього	186088	137113	209942	201224	125011

Як свідчать дані табл.2.2 у розрізі споживчих кредитів простежується загальна тенденція до зменшення обсягів виданих таких кредитів. Зокрема, у 2012 році споживчих кредитів фізичним особам було видано 61 077 млн.грн. менше порівняно із 2008 роком. Позитивна тенденція простежується в динаміці споживчих кредитів в розрізі строків. Так, Дещо зросли у 2012 році кредити строком до 1 року, та від 1 року до 5 років (порівняно із 2011 роком на 3550 млн.грн., та 4340 млн.грн).

За підсумками 2012 року відбувся ріст кредитів, наданих резидентам, вони відповідно зросли на 1,7% і відповідно станом на 01.01.2013 року становили 810,5 млрд.грн. Слід зазначити, що у першому півріччі 2012 року нарощування портфелю кредитного банків здійснювалося дещо повільніше, що можна

поясними різноспрямованою динамікою кредитів зростання у розрізі секторів економіки та валют видів (табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

Динаміка кредитів за секторами економіки в 2012 році [4]

Показники	Листопад		Грудень			
	Залишки на кінець періоду, 39млн.грн	Зміна в річному обчисленні, %	Залишки на кінець періоду, млн.грн	Зміна в річному обчисленні, %	Зміна до попереднього місяця	Частка в загальному обсязі кредитів, %
Нефінансові корпорації:	610,5	6,4	605,4	5,2	-0,8	74,3
-від 1 року	297,6	24,4	296,5	18,0	0,0	36,4
-від 1 року до 5 років	238,4	-6,9	235,2	-3,8	-1,4	28,9
-більше 5 років	75,4	-4,8	73,7	-7,7	-2,3	9,0
Домашні господарства:	188,9	-7,6	187,6	-6,6	-0,7	23,0
-від 1 року	38,2	6,4	38,6	7,5	0,9	4,7
-від 1 року до 5 років	47,2	10,1	47,4	10,1	0,4	5,8
-більше 5 років	103,5	-17,7	101,6	-16,9	-1,8	12,5
Інші фінансові корпорації	16,9	11,3	16,2	-1,3	-4,2	2,0
Сектор загального державного управління	7,7	-9,0	5,8	-32,0	-25,1	0,7
Некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства	0,1	-14,5	0,1	-16,0	-2,7	0,0
Усього	824,2	2,8	815,1	1,7	-1,1	100,0

У 2012 році частка основна кредитів надавалася у гривні, відповідно залишки за такими кредитами зросли на 37 млрд. грн. до 515,6 млрд. грн. Слід відзначити, що залишки за кредитами у валюті іноземній зменшилися на 23,7 млрд. грн.[4]. Що відповідно відобразилося позитивно на структурі портфеля кредитного банків за валют видами і сприяло зниженню доларизації економіки.

Схильність сегменту банківського до ризику кредитного обумовлена перш за все значною концентрацією кредитів за позичальниками окремими (у тому

числі, по відношенню до першого рівня капіталу), що характерно для значної кількості установ банківських, істотним обсягом кредитів валютних (при нестабільній валютно-курсовій політиці), а також погіршенням платоспроможності кількості значної позичальників, що призводить до розбалансування календаря платіжного. Значний ризик для стабільності системи банківської пов'язаний із поширенням на ринку фінансовому країни «кредитування транзитного», що у ряді випадків передбачає спрощення оцінки кредитоспроможності контрагентів. Кредитна банку політика повинна розроблятися з урахуванням особливостей перерахованих на основі аналізу всебічного форм сучасних організації відносин кредитних, що використовуються банками вітчизняними, що дасть змогу оптимізувати процеси кредитування банківського з огляду на закономірності кругообігу потреб підприємств і нормами регулювання банку діяльності. Виходячи з цього, зміст політики кредитної банку на стадії розробки механізму кредитування зводиться до розподілу оптимального і цілеспрямованого поєднання окремих організаційно-економічних прийомів видачі, кредитів погашення, відсотків стягнення за кредитом користування і забезпечення поворотності коштів потенціалу кредитного. У міжнародній практиці банківській існує два механізми кредиту надання: методом індивідуального кредиту виділення (позика видається на задоволення певної цільової потреби в коштах на термін конкретний). Цей метод є основним при кредитуванні клієнтів нових, не маючих ще стабільної історії кредитної в даному банку. Як правило, ця форма фінансування є безумовним контрактом, тобто з моменту укладення договору кредитного на банк накладаються зобов'язання певні по термінам [50, с.81]. Методом відкриття лінії кредитної, тобто кредитування, здійснюється в межах, заздалегідь встановленого банком для позичальника кредитування ліміту, який використовується ним у міру потреби шляхом оплати документів платіжних, що пред'являються до нього протягом періоду певного. В той же час практична значущість кредитування, пов'язаного з рухом капіталу оборотного, вимагає аналізу всебічного його форм сучасних, втілених банками вітчизняними. Оптимальне і цільове поєднання окремих

організаційно-економічних прийомів видачі і погашення кредитів короткострокових дозволяє привести процес кредитний в відповідність більшу із закономірностями капіталу кругообігу підприємств і на цій основі забезпечувати роль активну банків в організації їх обороту платіжного та знижувати ризики кредитні. На практиці такі прийоми і способи кредитування знаходять своє відображення в формах конкретних і видах кредитів банківських: кредитів разових, ліній кредитних, овердрафтів. Разом з тим слід враховувати, що можливість застосування тієї або іншої технології кредитування короткострокового визначається положеннями нормативних актів НБУ. Важливу роль грає і та обставина, що база капітальна банків вітчизняних є дуже вузькою для того, щоб в об'ємі повному виконувати встановлені НБУ норми і вимоги. Недостатня капіталізація робить сектор банківський надзвичайно залежним від коливань короткострокових умов макроекономічних його функціонування, схильним до ризику ліквідності втрати, підвищеного ризику кредитного і ринкового [54, с.4]. Внаслідок цього банки мають в своєму розпорядженні можливості обмежені кредитувати 41господарський сектор економіки і населення, забезпечувати рівень довіри достатній клієнтів та вкладників. Аналіз практики сучасного кредитування короткострокового показав, що серед найбільш поширених форм переважають кредити термінові цільові разові. З них за термінами кредитування найбільша вага питома належить кредитам, що спочатку видаються (без урахування пролонгації) на строк до трьох-шести місяців. Разові позики короткострокові надаються, як правило, на цілі діяльності поточної підприємства на одній із стадій капіталу кругообігу. Відповідно до політики кредитної банків українських об'єктами кредитування є:

- витрати, пов'язані з придбанням товарно-матеріальних цінностей (послуг) для випуску продукції готової;
- витрати під торгово-закупівельну діяльність та іншу посередницьку діяльність;
- витрати, пов'язані із реалізацією продукції готової і товарів;

- короткостроковий розрив між витрачанням та надходженням коштів в цілях розрахунків своєчасного завершення; виплата заробітної плати (у тому числі і за періоди минулі);

- перерахування платежів до позабюджетних фондів і до бюджету;

- витрати на здійснення операцій з цінними паперами;

- витрати з придбання устаткування, інших засобів основних і активів нематеріальних. В даний час банки кредитують в основному, клієнтів своїх, засновників і дочірні (залежні) компанії.

По спрямованості галузевій кредитування як і раніше пріоритетними сферами ресурсів вкладення банків залишаються торгівля і діяльність збутова, що мають оборотність коштів швидко і, отже, кредитів, а також високу достатньо прибутковість вкладень. Стан економіки України поки що не дозволяє банкам проводити активну галузеву політику кредитну. Кредитування галузей промисловості здійснюють, чином головним, банки, створенні на базі державних спеціалізованих установ кредитних. Вітчизняні товаровиробники унаслідок низької норми самофінансування мають серйозну потребу в залученні банківських кредитів для обслуговування руху оборотного капіталу. Найбільш поширеними є кредити на задоволення невідкладних першочергових потреб підприємств: на придбання сировини для виробництва, оплату рахунків за електроенергію, виплат заробітної плати, перерахування платежів до бюджету і позабюджетні фонди. Цільові кредити разові опосередкують всі стадії кругообігу капіталу підприємств.

2.2. Ціноутворення на ринку кредитних послуг

Сьогодні в системі маркетингу українських банків одну з центральних позицій займає цінова політика та ціноутворення на власні банківські продукти. Ціноутворення на банківські кредити є визначальною складовою маркетингової політики, оскільки кредити становлять близько 50% усіх активів банку і забезпечують 2/3 усіх доходів.

Кредитна операція являє собою акт комерційного продажу на певний час грошових коштів, а в умовах ринкових відносин процент є об'єктивним супутником кредиту, його складовою ланкою. Зміна рівня загального процентної ставки по операціях активних банку є одним із напрямків підвищення прибутковості банку [33, с.28]. Відсоток виражає вартість споживчу капіталу позичкового та виступає як частина вартості доданої, що виплачується позичальником власнику цього капіталу [7, с.245]. При визначенні конкретної величини ставки відсоткової банк комерційний повинен враховувати, що ставка процентна за кредитом повинна бути:

- 1) високою достатньо для отримання доходів за кредитом та компенсації ризиків всіх;
- 2) низькою достатньо для того, щоб клієнт міг успішно кредит погасити;
- 3) повністю покривати вартість коштів залучених;
- 4) зацікавити клієнтів такою ставкою відсотковою, при якій вони брали б кредити саме в цьому банку.

На формування відсотку кредитного впливає багато чинників. Головним чином при встановленні відсотків по кредитах банки враховують чинники зовнішні, а саме, існуючі інфляції темпи, рівень ставки облікової Національного банку, різновид кредиту, позичальника фінансовий стан, рівень відсотків по кредитах, встановлених іншими банками, виробництва масштаби та його циклічні коливання сезонні, розміри нагромаджень і заощаджень грошових, перспективи зміни кон'юнктури ринкової тощо. Але крім чинників зовнішніх, на вартість кредитів впливають чинники внутрішньобанківські, які враховують не тільки вигоду економічну обох сторін, а й інтереси взаємні банку і позичальників потенційних. Внутрішні чинники, які впливають на формування відсотку кредитного, контролюються банком й банк може безпосередньо впливати на них. Проте дії чинників внутрішньобанківських ціноутворення по кредитах приділяється менша увага, ніж чинникам зовнішнім. Саме тому доцільно проаналізувати існуючі чинники внутрішні, які банк враховувати повинен, а також оцінити вплив чинників цих на формування відсотку кредитного.

Внутрішні чинники є більш керованими на відміну від мінливих чинників зовнішніх, тому на українському ринку банківському особлива увага повинна приділятися саме чинникам внутрішнім (рис. 2.1).

Рис.2.1. Основні внутрішньобанківські чинники ціноутворення по кредитних послугах [20, с.18]

Доходи від операцій кредитних банку не можуть бути нижчими за витрати банку по операціям депозитним. Встановлення оптимальної ставки депозитної по депозитам є для банку завданням складним, тому що низький занадто рівень ставки депозитної може привести до відтоку депозитів з банку, а це зменшить обсяг ресурсів кредитних, а також можливості проведення операцій активних та отримання доходів. Якщо банк встановить завищену ставку депозитну, це збільшить відсоткові витрати банку та призведе до маржі зменшення або до збитків виникнення (табл.2.4).

Як свідчать дані таблиці 2.4, найбільша вага питома у структурі витрат банку належить саме витратам відсотковим, тобто витратам по операціям

депозитним й позичковим банку. Проте, у структурі зобов'язань банків, частка кредитів НБУ й кредитів міжбанківських є незначною (близько 25%) [20, с.19].

Це свідчить про те, що вплив рівня ставки облікової НБУ на формування відсотків по операціям кредитним банків є незначним. Кредити НБУ і кредити міжбанківські не є основним джерелом ресурсів банків в Україні. НБУ має незначний дуже вплив на ціну ресурсів банків. Основні витрати банків формуються за рахунок вкладникам виплат – фізичним і юридичним особам.

Таблиця 2.4

Структура витрат банків України, % [4]

Статті витрат	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Процентні витрати	31,0	37,0	43,0	40,1	46,5
Комісійні витрати	7,0	3,0	2,1	1,4	2,1
Інші операційні витрати	5,0	6,0	6,3	4,3	9,4
Загальні адміністративні витрати	34,0	37,0	34,4	15,0	25,8
Відрахування в резерв	20,0	13,0	11,0	38,7	15,8
Податок на прибуток	3,0	4,0	3,2	0,5	0,4
Усього	100	100	100	100	100

Вартість ресурсів банків, отриманих від населення і підприємств, залишається високою донині, що пояснюється високою потребою банків у ресурсах і конкуренцією міжбанківською за кошти вільні. Це впливає на рівень відсотків кредитних, які є досить високими порівняно з відсотками кредитними у країнах розвинених (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Відсотки по депозитах і кредитах банків України [43]

Показники	Нефінансові корпорації			Домашні господарства		
	2010 р.	2011р.	2012 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Депозити	6,7	4,9	12,4	11,7	8,1	11,9
у гривнях	6,9	5,0	13,6	14,9	11,0	16,7
у доларах	6,3	4,2	3,2	9,1	6,1	7,2
у євро	4,7	2,6	3,4	8,1	5,0	6,2
Кредити	13,5	12,8	14,8	21,6	23,4	25,1

у гривнях	14,1	14,2	19,6	22,6	24,1	25,3
у доларах	11,3	9,0	8,4	12,8	12,8	11,4
у євро	11,2	8,9	9,3	14,5	11,5	10,9

Як видно з таблиці 2.5, зміни ставок депозитних викликають аналогічні зміни ставок кредитних, тобто вплив ресурсів вартості для банку є значним при формуванні відсотку кредитного. Інколи банки можуть підвищувати відсотки депозитні по деяким вкладів видам, що призводить до зниження маржі, але це відбувається з метою залучення якомога більшої кількості депозитів й, як наслідок, кредитування збільшення.

Бажаний рівень маржі між ставками кредитними і депозитними може також бути орієнтиром у процесі ціноутворення по кредитам.

Відсоткова маржа за роки останні знижується постійно (табл.2.6), що відбувається внаслідок більш повільного зниження відсотків кредитних ніж депозитних, а також конкуренції розвитку на ринку кредитів банківських. Але рівень відсоткової маржі залишається дуже високим порівняно з аналогічним показником у розвинених країнах – близько 2-4%.

Таблиця 2.6.

Динаміка відсоткової маржі банків України,% [20, с.20]

Рік	Відсоткова ставка за кредитами у національній валюті	Відсоткова ставка за депозитами у національній валюті	Відсоткова маржа
2009 р.	17,9	7,1	10,8
2010 р.	15,1	7,9	7,2
2011 р.	22,3	12,7	9,6
2012 р.	15,9	9,7	6,2

Кредитні операції є найбільш прибутковою статтею банків активів (більш 80%). Саме тому зниження відсотків кредитних може значно вплинути на рівень загальний прибутковості банків. З аналізу витрати банків видно, що крім витрат

процентних значна вага питома належить витратам загальним адміністративним банку. Це витрати, пов'язані із забезпеченням діяльності банків. До них належать витрати на утримання персоналу (заробітна плата, витрати на соціальне забезпечення, обов'язкові нарахування, страхування, додаткові виплати, премії, навчання тощо); амортизація необоротних активів; витрати на утримання та експлуатацію основних засобів і нематеріальних активів (ремонт, страхування), інші експлуатаційні витрати (комунальні послуги, охорона тощо); гонорари за професійні послуги (юридичні, аудиторські, медичні тощо); витрати на зв'язок (поштові, телефонні, факс тощо); сплата податків та інших обов'язкових платежів, крім податку на прибуток та інші витрати, спрямовані на обслуговування та управління банком [13, с.30]. Хоча частка цих витрат знижується, але досить становить більш 25% усіх витрат банків. Зниження витрат цих або неможливо, або відіб'ється на якості банківських послуг. Тому ці витрати банк також повинен враховувати при формуванні відсотку кредитного.

Також при формуванні відсотку кредитного банки враховують строк, на який кредит надається. Чим більше строк, тим вище ставка процентна. Така залежність зумовлена двома факторами:

по-перше, за значних строків кредиту вищим є ризик втрати від кредиту неповернення та коштів знецінення під час інфляції;

по-друге, вкладення коштів характеру довгострокового, як правило, приносять віддачу відносно вищу.

До чинників внутрішньобанківських ціноутворення по кредитах слід віднести характер взаємовідносин між банком і позичальником клієнтом-потенційним. При формуванні ціни кредиту відповідно методу «аналізу доходності клієнта» передбачається, що банк враховує всі взаємовідносини з конкретним клієнтом. Особлива увага приділяється доходності тих видів операцій, які здійснюються клієнтом у цьому банку.

Клієнтам, які мають постійні та різноманітні відносини з банком, довго користуються банку послугами, рівень відсотку кредитного може бути знижений від рівня загальноприйнятого. Для визначення доходності клієнта банк порівнює

усі доходи і витрати банку, пов'язані з наданням послуг клієнту. Доходи банку від операцій з клієнтом включають відсотки та комісійні за проведення кредитних, валютних, факторингових, лізингових та інших операцій, за надання трастових, консультативних, інформаційних послуг. Витрати, пов'язані з клієнтом, складаються із заробітної плати банківських працівників, які його обслуговують, витрат на вивчення документації кредитної, на ведення, перевірку та обробку рахунків. Якщо різниця між доходами і витратами щодо суми кредиту перевищує середню норму прибутковості банку, то ставка за кредитом може бути знижена [15, с.218].

Банки також повинні враховувати альтернативні напрямки розміщення коштів. В умовах ринку розвинутого банк має можливість кошти вкладати й в інші активи доходні, наприклад, у цінні папери або у валюту. Якщо рівень прибутковості цих операцій вище ніж прибутковість операцій кредитних, банк віддає перевагу купівлі цінних паперів або валюти. Це зменшує коштів обсяг, що можуть бути направлені на кредитування, тобто знижується кредитів пропозиція. Наслідком цього є підвищення ставки відсоткової по операціям кредитним банків.

Одним з основних теоретичних постулатів питання ціноутворення на банківські послуги кредитні є те, що основою та мінімальною межею ціни розміщення ресурсів грошових банком є ціна залучення їхнього. Вітчизняна практика свідчить, що процес кредитування сьогодні є досить індивідуальним, а тому і ціноутворення відповідне багато в чому залежить від відносин між клієнтом і банком. Винятком можуть бути так звані стандартизовані кредитні банківські послуги, ціна яких є фіксованою, та не передбачає перегляду при роботі із клієнтами різними. Загальний алгоритм ціноутворення на послуги кредитні банків України представлено у додатку А.

Ціноутворення на продукти кредитні на практиці відбувається під дією факторів низки. Одну з центральних ролей відіграє ставка відсоткова за депозитами, як ресурсів вартість, які будуть банком направлятися на кредитування. Але слід зазначити, що оскільки джерелом коштів для кредитів банківських є не тільки депозити, то точкою розрахунку початковою є не лише

вартість депозитів банківських, а в цілому середньозважена вартість бази ресурсної банку, до якої також входять і кредити міжбанківські, і кредити НБУ. В практиці діяльності банків вітчизняних дана вартість розраховується щоденно в рамках GAP-аналізу, який здійснюється відповідними фахівцями установи банківської [27].

Наступним важливим кроком визначення вартості кредиту банківського є коригування отриманого значення середньозваженої вартості бази ресурсної банку в бік її підвищення внаслідок того, що казначейство банку зазвичай вимагає, щоб певна частина коштів залишалась у банків у формі ліквідній, а отже вартість ресурсів тих, які залишаються ліквідними, має бути компенсована за рахунок ціни розміщення коштів тих, які будуть направлені на здійснення операцій активних.

Скоригована середньозважена вартість бази ресурсної банку є основним, але не єдиним чинником, який визначає кредиту ціну. Надзвичайно важливим питанням у вирішенні проблеми даної є розподіл витрат непроцентних, пов'язаних із реалізацією послуг кредитних банківських для визначення їх вартості повної. Такі витрати непроцентні в дослідженнях теоретичних поділяють на 2 категорії: витрати прямі, прямо пов'язані із реалізацією кредитів банківських, та витрати накладні, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією послуг банківських, проте формують загальну їх вартість.

На практиці для комерційних вітчизняних банків коректне врахування витрат прямих непроцентних у вартості кредитів банківських є завданням актуальним, на вирішення якого на сьогодні спроможні лише установи банківські великі системні. Часто банки вітчизняні займаються проблемою даною поверхнево, без дослідження таких витрат достатнього.

Великі банки розвинуті можуть собі дозволити здійснювати так званий “ хронометраж безперервний ” процедури, тобто дослідити процедур черговість, пов'язаних із реалізацією послуг банківських, та розрахувати частку заробітної плати кожної з осіб, задіяних у цьому процесі, витрати матеріальні ними здійснені в межах процедури даної, частку амортизації обладнання, яке було задіяне при

наданні послуги. Проте слід зауважити, що не всі банки вітчизняні можуть дозволити собі провести розрахунок такий та оновлювати його з необхідною періодичністю, оскільки хронометраж такий є процесом досить витратним. До того ж умовності певні все ж залишаються навіть при використанні підходу такого, оскільки проміжки часу між обробкою заявок різних операціями та тривалість розгляду середня однієї заявки Кредитним комітетом банку залежать від обсягів ресурсів грошових, які надаються у кредит, а тому слід виважено підійти до врахування умовностей таких в ціноутворенні, бо вони безпосередньо впливають на результат фінансовий послуг реалізації із кредитування банківського [33, с.38].

Іншою важливою складовою вартості послуг банківських, врахування якої необхідне для формування результату позитивного від реалізації послуг банківських, є витрати непроцентні, виникнення яких безпосередньо не пов'язане із конкретною послугою банківською. Зазвичай такі витрати включаються у вартість кредитів банківських шляхом додавання певної надбавки нормативної, розрахованої на основі періодів попередніх з урахуванням тенденцій поточних та прогнозів таких витрат на майбутнє. Окремо варто зауважити, що банки по-різному підходять до врахування таких витрат у ціні кредитів банківських. Вітчизняна практика банківська свідчить, що такі витрати можуть як включатися у ставку відсоткову по кредиту банківському, так і повністю покриватися за рахунок комісій різноманітних, які не залежать від розміру ставки відсоткової.

Часто розмір надбавки, яку необхідно включити у ціну послуг кредитних банківських для компенсації непроцентних витрат, розраховується за формулою:

$$p = NIC / A, \quad (2.1)$$

де p – надбавка для покриття непроцентних витрат у ціні банківських кредитних послуг;

NIC – обсяг непроцентних витрат банку в рік, які мають бути враховані у ціні банківських кредитних послуг;

А – обсяг банківських операцій відповідного виду за рік [33, с.41].

Наступним кроком є включення норми прибутковості певної у ціну послуг банківських кредитних, що залежить від цілей, які ставить перед собою банк, відносин із клієнтом особистих, ризиковості угоди рівня, ситуації поточної та очікуваних змін на банківських ринку послуг. Поточна ситуація ринкова та рівень цін конкурентів на продукти аналогічні є обмеженням певним для банку у прийнятті рішень стосовно кредиту ціни та прибутку частки, яка в нього складається.

Варто ще раз підкреслити, що сьогодні на ринку послуг вітчизняному банківських процес кредитування є індивідуальним, а отже і ціна кредитів таких здебільшого встановлюється індивідуально за домовленістю з конкретним клієнтом, тому фактор рівня відносин клієнта і банку набув ваги значної у питанні ціноутворення на послуги банків вітчизняних. Інколи банк погоджується поступитися рівнем прибутку та знизити ресурсів ціну, які він надає в кредит, очікуючи, що він зможе отримати дохід додатковий, надаючи клієнту даному ряд додаткових послуг банківських. Так, інколи в кредитування договорах умова обумовлюється, згідно з якою зобов'язується клієнт здійснювати певний обсяг операцій по рахункам поточним у банку даному протягом визначеного періоду, і в разі порушення ним такої умови банк залишає право за собою підняти ставку відсоткову за кредитом [41, с.67]. Це є прямим відображенням того, що банк погодився знизити по кредиту відсоток для клієнта окремого, розраховуючи, що отримає від нього дохід додатковий у вигляді комісій за обслуговування рахунку поточного. Іншим прикладом може бути зниження банком по кредиту відсотка для клієнтів, з якими він має тривалий співпраці досвід. У такому випадку банк, вбачаючи ризик знижений по кредиту клієнту, якому він довіряє, погоджується знизити надбавку за ризик власну. Таким чином, сьогодні рівень відносин між клієнтом і банком є суттєвим чинником процесу ціноутворення на кредити банківські на ринку вітчизняному послуг банківських.

Вітчизняна практика банківська свідчить про те, що процес управління цінами не завершується лише на встановленні ціни остаточної по продукту

банківському. Постійні зміни у макросередовищі та конкуренція висока на ринку послуг вітчизняному банківських примушують банки постійно контролювати ціни на послуги власні, орієнтуючись на орієнтирів три групи.

Першою групою орієнтирів є рівень цін конкурентів основних, їх динаміка протягом останніх періодів та поведінка банку – лідера на ринку. На практиці такий вид контролю найбільш розповсюджений, проте питанням важливим тут є періодичність, з якою необхідно здійснювати контроль такий, оскільки занадто часте його здійснення приведе до витрат надмірних на дану процедуру, а недостатнє – до запізнення у реагуванні на зміни, які відбуваються на ринку. Іншою групою орієнтирів важливою, зміни яких має відслідковувати банк та реагувати відповідно своєю політикою ціновою, є середовище зовнішнє (макро-). Дана група орієнтирів є важливою серед банків вітчизняних, оскільки в Україні саме макросередовище є чинником ризиків значним. Остання група орієнтирів включає в себе внутрішні складові ціни послуг банківських, таких як собівартість ресурсів банківських, які надаються у кредит, витрати банку непроцентні та прибутковості рівень, якого прагне банк досягти. Даний вид контролю є важливим з зору точки аналізу внутрішнього виконання установою банківською бюджету або іншого плану. Проте недоліком значним такого контролю є високі витрати на його здійснення та складність розрахунків відповідних [45, с.26].

Таким чином, процес ціноутворення на послуги кредитні банків вітчизняних в узагальненому вигляді складається з наступних етапів:

- 1) калькуляція ресурсів вартості, які будуть використані банком для надання кредитів юридичним та фізичним особам;
- 2) розрахунок витрат непроцентних банку для їх включення у ціну послуг кредитних банку, обсягу прибутку нормативного;
- 3) визначення стандартної (прейскурантної) ціни послуги банківської на основі двох попередніх етапів;
- 4) визначення нематеріальних складових угоди кредитної, їх цінності та напрямку їх впливу на кредиту ціну (додатній або від'ємний вплив);

5) встановлення остаточної ціни ресурсів кредитних для клієнта конкретного;

б) здійснення контролю поточного за цінами на продукти банківські.

В той же час варто підкреслити, що згідно з наведеним вище алгоритмом сучасні підходи до ціноутворення на банківські кредитні послуги не враховують фактори ризику у ціні кредиту банківського. Переважно це пов'язано із тим, що при видачі кредиту банки вітчизняні незалежно від класу позичальника намагаються додатково вберегти себе від ризику дефолту шляхом залучення поручителів та взяття майна клієнта у заставу у обсязі, достатньому покрити всю суму кредиту.

Тому, на нашу думку, пріоритетними напрямками подальших досліджень у даному питанні є саме розвиток системи ціноутворення на банківські кредити в напрямку врахування кредитного ризику в ціні послуг.

2.3. Робота із проблемними кредитами

Однією з найгостріших проблем функціонування системи банківської України в посткризовий період є оптимальне управління активами проблемними. Через недосконале ризиками управління в деяких банках суттєво погіршилася якість портфелів кредитних, що уповільнює або навіть повністю гальмує зростання галузі загалом, а в багатьох випадках унеможлиблює подальшу діяльність банків кредитну. Для подолання наслідків явищ кризових на ринку фінансовому України вкрай необхідне поліпшення систем ризик-менеджменту корпоративного банків з урахуванням уроків кризи та запозичення кращого досвіду зарубіжного в сфері управління активами проблемними з метою відновлення кредитування реального сектору ефективного економіки країни.

Діяльність банків та всієї банківської системи в цілому показує, що незалежно від типу політики кредитної, якості портфеля кредитного, методик, які застосовуються при оцінці позичальника кредитоспроможності та управління ризиком кредитним, усі банки тією чи іншою мірою стикаються з проблемами кредитів неповернення. Все це в свою чергу призводить до виникнення

заборгованості проблемної за кредитами наданими, або ж перетворенням кредитів звичайних в проблемні.

Наданий позичальнику кредит відразу не є проблемним, він стає таким при контролі неправильному. Хоча в більшості випадків кредити проблемні не виникають несподівано. Обґрунтуванням такої ситуації є те що, розрізняють багато сигналів, які свідчать про погіршення стану фінансового позичальника та виникнення проблем зі сплатою своєчасною або й взагалі не сплатою тіла кредиту та відсотків за ним [58, с.43]. Сигнали виникнення кредиту проблемного наведені на рисунку 2.2.

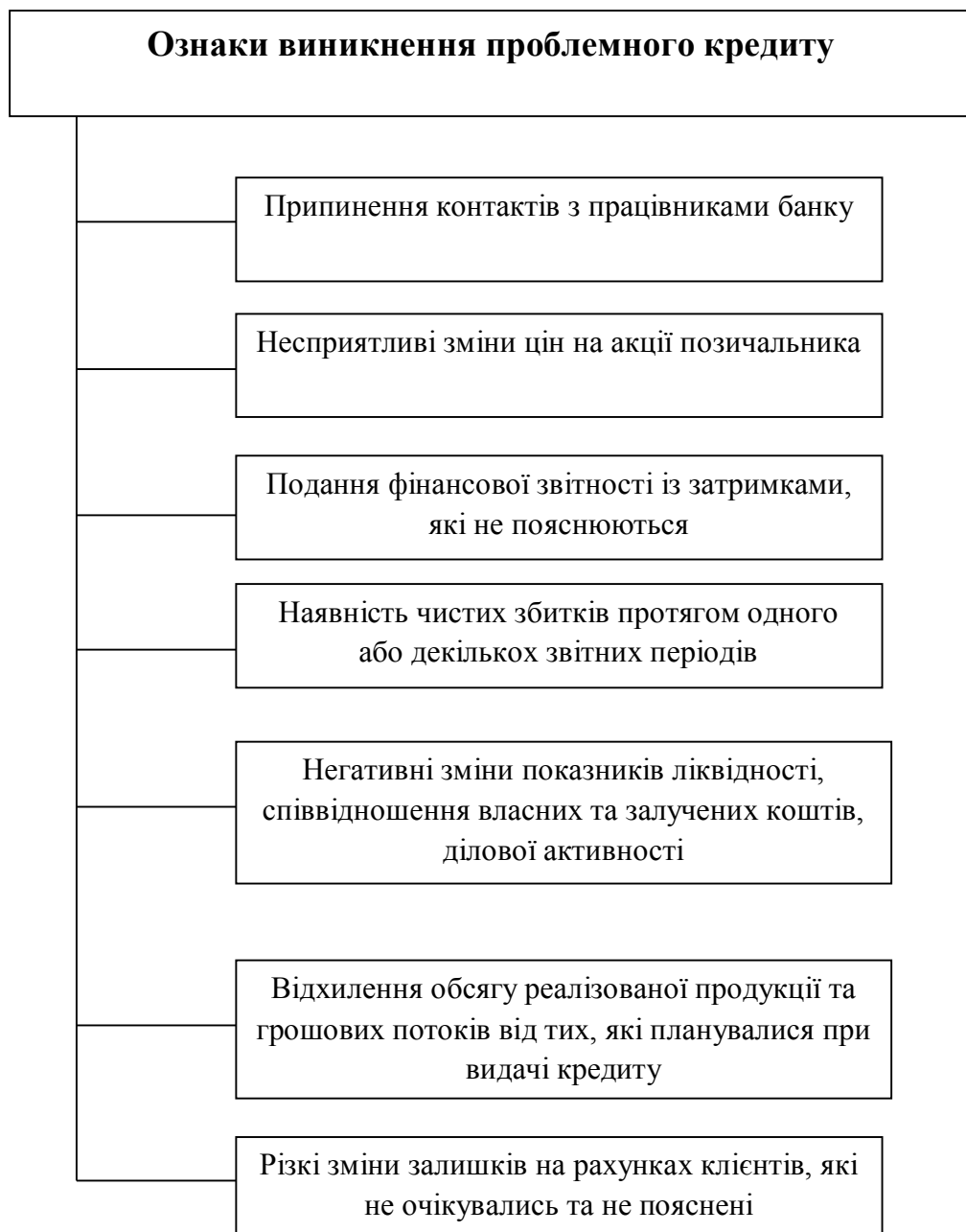

Рис.2.2. Ознаки виникнення проблемного кредиту [57, с.113]

Отже, у разі відхилення від терміну повернення, обговореного в договорі кредитному, чи запланованого графіка погашення по кредиту, а також у випадку інших негативних змін у стані позичальника пропонується переводити у розряд проблемних кредит.

Кожний банк має у своєму портфелі кредити проблемні, і тому головне питання полягає у встановленні допустимого для банку рівня цих кредитів щодо вартості загальної позичок виданих. Для банків зарубіжних прийнятними вважаються такі показники значення: вага питома кредитів списаних у обсязі загальному виданих – 0,25-0,75 %; вага питома кредитів прострочених (понад 90 днів) у обсязі загальному виданих – 0,5-3 %. Якщо показник останній сягає рівня 7 %, то становище банку оцінюється як кризове. Здебільшого це зумовлено тим, що кредити було надано слаборозвинутим країнам або країнам, що розвиваються. Для банківської вітчизняної системи значення аналогічних показників коливаються в широкому діапазоні: від 2 до 50 %. Завдання менеджменту полягає в мінімізації збитків за проблемними кредитами за допомогою відповідних методів управління [65, с.201].

Фактори, що призводять до виникнення кредитів проблемних умовно можна згрупувати наступним чином.

Зовнішні фактори (некеровані) включають:

- фактори, пов'язані із зовнішнім середовищем щодо банку (погіршення кон'юнктури макроекономічної й активності ділової в галузях, де клієнтом здійснюються операції ділові; негативні (для боржника) зміни економічного законодавства й ситуації політичної);

- фактори, пов'язані з позичальником (менеджмент слабкий на підприємстві; нездатність боржника створити у визначений час адекватний потік грошовий через непередбачені зміни в діловому, економічному і політичному оточенні; зниження продукції якості, роботи, прорахунки в політиці маркетинговій; послаблення контролю за фінансів станом, що виявляється у зростанні заборгованості дебіторської, витрат не виробничих) [54, с.7].

Внутрішні фактори (керовані) – група факторів, які залежать від діяльності кредитної банку та відображають його політику кредитну. До них належать:

- неправильна оцінка ризиків, пов'язаних із позичальником;
- кредитування інсайдерів та самокредитування;
- прагнення за будь-яку ціну заробити прибуток;
- недостатня інформація в справі кредитній;
- відсутність задокументовано визначених умов надання, виплати кредитів та боргів стягнення;
- відсутність нагляду належного за старими позичальниками, добре відомими;
- покладання на інформацію усну, яку надає позичальник, замість фінансових даних письмових;
- відсутність контролю належного за кредитування процесом я;
- ігнорування можливого впливу негативного циклу ділового стадій;
- надання кредиту на цілі спекулятивні;
- надання кредитів під заставу, яку важко реалізувати;
- надання кредитів без забезпечення;
- відсутність гарантів перевірки та поручителів;
- надання кредитів на погашення інших кредитів;
- порушення кредитування принципів;
- надання сум значних позичальнику одному, одній галузі, позичальникам спорідненим;
- занадто оптимістичний підхід до пояснення недоліків на підставі успішного подолання важких ситуацій у минулому.

Слід зазначити, що фактори, які мають характер зовнішній, пов'язані з можливістю виникнення кредитів проблемних через дії, які не залежать від діяльності персоналу підрозділу кредитного банку. Позичальник може не повернути кредит незважаючи на сумлінне виконання обов'язків співробітниками банку. Проте, фактори, які мають характер внутрішній, пов'язані насамперед з помилками персоналу, що допущені під час оформлення документації кредитної,

при оцінці позичальника кредитоспроможності, порушеннями вимог інструкцій посадових, помилками під час кредитування процесу. Крім того, внутрішні фактори, що спричиняють появу кредитів проблемних, залежать від організації діяльності кредитної банку, методів оцінки ризику кредитного та відображають його політику кредитну.

Таку інформацію отримують з фінансових звітів, контактів з позичальником, внутрішніх та ринкових джерел інформації. Ринкові джерела інформації є найціннішими, оскільки дають змогу передбачити негативний розвиток подій і вжити заходів щодо їх упередження.

Останні роки декілька сектор банківський демонстрував надзвичайно стрімке, але зростання нестійке – більше 70% на рік [36, с.249]. Такому зростанню сприяло поліпшення доступу до ринків світових капіталу, прихід на ринок український багатьох банків іноземних та гнучка внутрішня політика монетарна. Але світова криза фінансова перекрила основне джерело такого зростання, а саме доступ банків українських до ринків міжнародних кредитних. В результаті, банки місцеві зіткнулися з підвищеним ліквідності ризиком та ризиком кредитним, оскільки стало складно рефінансувати борг зовнішній, що підлягав сплаті, в той час як обсяг кредитів негативно класифікованих почав зростати стрімко.

Велика кількість кредитів проблемних в портфелі кредитному банку може призвести до його банкрутства. Тому для запобігання цьому процесові банки ділові повинні формувати резерви для відшкодування втрат можливих за операціями кредитними. Проте значні такі відрахування в резерви спричиняють збільшення банку витрат, що в свою чергу може зумовити отримання банком збитків [5, с.156].

Окрім того, оскільки більше половини всіх наданих кредитів деноміновані в валюті іноземній, як позичальники, так і банки комерційні стали надзвичайно вразливими до ризиків валютних. Таке поєднання зростаючих ризиків в секторі банківському викликало занепокоєння щодо можливої неплатоспроможності банків, що, в свою чергу, підірвало громадськості довіру до системи банківської та спричинило масовий відтік депозитів, що ще більше ускладнило

рефінансування зовнішнього короткострокового боргу та різко призупинило активність кредитну банків.

Проблеми з фінансуванням в секторі банківському та непослідовна політика монетарна призвели до скорочення кредитування банківського. Українські банки були не в змозі запозичувати на ринках зовнішніх в обсягах попередніх. В той же час зростання кредитів негативно класифікованих та значний відтік депозитів зумовили дефіцит хронічний ліквідності та перехід до підходів більш консервативних до кредитування банківського. Тим часом, значні інтервенції валютні, які зменшили надходження гривні, та посилення вимог резервних ще більше скоротили коштів обсяг, доступних для кредитування роздрібного.

Також необхідно відзначити, що розширення стрімке кредитування приховувало в собі загрози значні, які негативно при перших же коливаннях на ринку фінансовому вплинули як на діяльність та стабільність фінансову комерційних вітчизняних банків, а саме:

- сталося підвищення значне рівня ризику кредитного через низку чинників, наприклад, неможливість адекватно оцінити кредитоспроможність позичальників у зв'язку з наявністю прихованих або доходів тіньових тощо;

- кредитування фізичних осіб поступово стало тяжіти до характеру довгострокового. Це пояснюється тим, що джерелом кредиту повернення й відсотків за ним є не прибуток, а заробітна плата, яка по відношенню до зростання цін реального для переважної більшості населення зменшилася різко, а деяка клієнтів частка взагалі залишилась неплатоспроможною через безробіття. У результаті особи фізичні стали неспроможними повернути кредит у встановлені строки договорами;

- неспроможність банків гнучко та оперативно реагувати на зміни у середовищі зовнішньому через причини жорсткого планового характеру роботи більшості з них, наприклад, доведення до всіх структурних підрозділів завищених показників нарощування операцій активних, що зумовлює ризиків зростання при критеріях досягненні запланованих;

- коливання валют іноземних курсу по відношенню до валюти національної з врахуванням факту, що основна частка кредитів довгострокових надається у валюті вільноконвертованій, а доходи фізичних осіб – у гривнях, призвело до катастрофічного ризику неповернення кредитів, виданих в валюті іноземній;

- проблеми, пов'язані з некваліфікованими діями персоналу управлінського банків, їх нездатність до прогнозування діяльності та організації управління у умовах кризових [2, с.44].

Отже, враховуючи вищезазначене можемо зробити висновки, що кредитами проблемними є кредити щодо яких у банку є сумнів у поверненні позичальником основної заборгованості суми або відсотків. Проблемні кредити тісно пов'язані з ризиком кредитним банку і сприяють підвищенню його рівня.

Наявність кредитів проблемних у портфелі банку вимагає проведення комплексу заходів організаційного та адміністративно-правового характеру щодо повернення коштів кредитних з метою усунення збитків банку можливих.

Про появу заборгованості проблемної свідчить ряд ознак фінансового та господарського характеру, при чому їх можна виявити не тільки в процесі моніторингу кредитного, а й на момент укладання угоди кредитної.

Основними причинами виникнення заборгованості проблемної в банках України стали: вплив кризи фінансової, помилки в політиці кредитній самих банків, недисциплінованість позичальників.

У процесі роботи з кредитами проблемними банк може застосувати методи управління основні: реструктуризацію, реабілітацію чи ліквідацію.

Метод реабілітації полягає в розробці спільного з позичальником плану заходів щодо кредиту повернення. Метод ліквідації означає кредиту повернення через проведення процедури банкрутства та продажу активів позичальника. Реструктуризація означає зміни в умовах кредиту повернення, у відповідності з якими тимчасово позичальнику надаються умови пільгові кредиту погашення, наприклад, зменшення розміру платежу щомісячного, тимчасова відстрочка з погашення кредиту основної суми та/або відсотків, графіку погашення зміна, строку кредитування збільшення [14, с.254].

Рішення про те, який метод краще використати, приймається керівництвом банку залежно від обставин конкретних і результатів аналізу попереднього проблеми. Найприйнятнішим варіантом завжди вважається такий перегляд умов угоди кредитної, який дає і банку, і його клієнтові шанс на поновлення діяльності нормальної. Але при цьому необхідно завжди пам'ятати про мету, яка полягає в максимізації ймовірності повернення повного коштів банку. Якщо ймовірність становить менш як 90-95 %, то реабілітацію краще не розпочинати.

Процес реабілітації складається з декількох етапів:

- збір інформації і підготовка;
- зустріч із позичальником;
- плану дій розробка;
- боргу реструктуризація;
- постійний контроль за виконанням реабілітації плану.

Реабілітація починається зі виявлення швидкого будь-яких проблем, пов'язаних з кредитом, і причин їх виникнення. Для цього вивчаються: декларації податкові; судові позови для виявлення того, чи існують у позичальника інші невикладені боргові зобов'язання; документація на заставу, особливо у випадках, коли є претензії, відмінні від претензій з боку банку [18, с.169].

Після визначення ризику ступеня банку розробляється план заходів попередній з поліпшення роботи позичальника. Під час підготовки плану концентрується увага на аналізі балансу структури та складі потоків грошових, детально перевіряються активи, вивчаються можливості їх використання ефективного.

Експертам банку слід оцінити суму коштів, необхідну для впровадження реабілітації плану, оскільки банк часто самостійно фінансує ці заходи. Поставлені завдання вирішуються під керівництвом і контролем інспектора банку кредитного чи групи спеціалістів.

Проте іноді цього буває недостатньо, коли менеджмент компанії-боржниці показує свою неспроможність керувати в умовах екстремальних. Якщо банк зацікавлений у кредиту порятунку та самого позичальника, то він може змінити

керівництво і залучити групу спеціальну менеджерів висококваліфікованих, підготовлених до роботи в умовах екстремальних. У країнах розвинутих існують спеціалісти для виходу з ситуацій кризових, але вартість послуг таких досить висока.

Банківським фахівцям необхідно провести боргу реструктуризацію, установити строки платежів нові та повернення суми кредиту повного, укласти нову угоду тимчасову, якщо проблеми за своєю природою короткострокові. Протягом усього періоду реабілітації банку слід ретельно контролювати дії боржника і бути готовим у будь-який момент до кардинальної зміни попередньо прийнятих рішень і планів [32, с.33].

У процесі реабілітації банк має враховувати не лише стан фінансовий позичальника, а й економічну загальну та політичну ситуацію у країні. Важко сподіватися на успішне завершення роботи з кредиту повернення в умовах стану економіки країни кризового. У такому разі банку керівництву слід розглянути всі розумні альтернативи коштів повернення, хоча б часткового. Інші можливості передбачають пошук забезпечення додаткового, використання прав гарантійних, кредиту перепродаж з дисконтом стороні третій. За наявності забезпечення достатнього реалізація права на заставу фактично залишається єдиною можливістю реальною повернення боргу [36, с.250].

Варіантів реструктуризації не так вже багато але з перерахованих можна підібрати підходящий як для банку так и для позичальника.

Замінити валюту гривнею, для кредитів в валюті іноземній. Обмін кредиту доларового на гривневий доцільний при умовах: чим ставка вища по кредиту валютному, тим вигідніше перейти в гривню.

Змінити схему відсотків нарахування. Найважче позичальникам, які отримали валютні кредити в 2007-2008 роках. Особливо, якщо необхідно гасити борг частинами (ануїтет) не рівними, а сумами, що зменшуються щомісяця (схема відсотки на залишок). Якщо у вас саме варіант другий, то легше всього поміняти його на перший. Для банку це найпростіший шлях кредиту реструктуризації. А для клієнта – можливість швидко знизити платіж щомісячний на 15-25%.

Пролонгація договору кредитного. Ще один спосіб боргу реструктуризації досить безболісний для банку і вельми корисний для клієнта. Якщо вдвічі збільшити термін боргу погашення, то платіж щомісячний миттєво знизиться на 20-25%. При цьому банк нічого не втрачає. Більш того, він навіть отримає більше. Адже доведеться платити за кредитом набагато довше не за найнижчими відсотками. Очевидно, що чим більше погашення термін, тим щомісячний платіж нижче. Якщо 10-річний кредит «подовжити» ще на 5 років, то платіж знизиться на 16%, якщо на 10 років – на 23%, на 15 років – на 26% [39, с.40].

Відстрочка на півроку, роки два. Найпопулярніша міра серед банкірів, тому що для них це самий безболісний варіант реструктуризації. Позичальник на термін певний звільняється від виплати тіла кредиту з тим, щоб надалі «сума накопичена» була рівномірно розподілена на місяці, що залишилися. Це, мабуть, найбільш м'який варіант. А ось найжорсткіший – клієнт отримує відстрочку з одночасним збільшенням ставки за кредитом. Інший варіант – береш відстрочку, але тут же в банку підписуєш довіреність на якусь фірму, яка в будь-який момент може продати застави предмет. Відстрочка може бути корисна тільки за умови збереження стартових умов як за термінами, так і ставки розміру. У всіх інших випадках можна стати тільки біднішими.

Якщо жоден з розглянутих заходів не дає можливості реальної повернення кредиту, банк може використати процедуру ліквідації підприємства-боржника.

Ліквідація – це останній захід з боку банку, який означає приховане визнання того факту, що банк припустився помилки, кредит надавши, і вчасно не вжив заходів виправних. У будь-якому разі проведення процедури ліквідації свого клієнта в цілому не поліпшує банку репутацію.

Ліквідація може бути спокійною або з ускладненнями, залежно від поведінки компанії власників та обставин зовнішніх. Компанію можливо ліквідувати продажем як підприємства діючого або через розподіл та продаж частинами. Іноді процес ліквідації триває досить довго, оскільки потребує відповідного судового рішення, створення комісії ліквідаційної, розгляду претензій усіх кредиторів та процесу організації продажу компанії активів. У

деяких випадках банки лише через два-три роки повертають кредити свої [41, с.309].

Ліквідація і реабілітація – досить дорогі методи управління кредитами проблемними з погляду часу, витрат фінансових і трудових, оплати послуг юридичних. Звичайно, найкраща політика з втратами управління полягає в їх уникненні, але у житті реальному досягнути цього не завжди вдається.

Якщо повернення кредиту неможливе, банком механізм розробляється його списання за рахунок резервів сформованих на покриття втрат за операціями кредитними банку.

Активізація кредитування банківського ризикованого та розширення спектра продуктів кредитних у 2006–2007 роках спричинили негативні зміни в структурі портфелів кредитно-інвестиційних банків у 2008–2009 роках та високі ризики кредитні впродовж 2010-2012 років.

Якщо у 2008 році частка кредитів проблемних у структурі портфеля кредитного банків вітчизняних становила 2,3%, то у 2012 році цей показник зріс майже у 10 разів і сягнув рівня 20,4%, що в абсолютному ви мрі становить 68,9 млрд. грн. Високі ризики кредитні зумовлюють відрахування значні у резерви на покриття втрат за операціями кредитними та свідчать про рівень низький рентабельності активів і банків капіталу. Так, показник відношення обсягу резервів під операції активні банків до обсягу кредитів наданих у 2009–2012 роках зріс із 7,2 до 19,4%, а рентабельність капіталу знизилася різко з 7,43 до (-)13,95% відповідно, причиною чого стали великі фінансові втрати банків. Формування обсягу значного резервів під можливі втрати за операціями кредитними банків має забезпечити їх від суттєвої втрати капіталу та банкрутства. Натомість зменшення витрат на резервування свідчило б про поліпшення якості портфелів кредитних банків, що в сучасних умовах не спостерігається [59].

Аналіз стану ризиків кредитних банків Буковинського регіону свідчить про й надалі зростаючі обсяги активів проблемних. Так, за станом на 01.07.2012 р. частка кредитів прострочених у портфелі кредитному банків регіону становила в

середньому 15,9%. Причому більшою мірою ризикованими (на рівні 18,4%) є юридичних осіб кредити [59].

Частка кредитів прострочених фізичних осіб у портфелі установ банківських регіону становить 11,7%.

Оцінка ризиків кредитних банків Чернівецької області за показником кредитів проблемних у розрізі валюти кредитування показала, що найризикованішими у корпоративному секторі були кредити у доларах США – 24% ризику, однаково ризикованими для фізичних осіб були кредити у гривні, доларах США та євро – в середньому на рівні 15,1% від ризику сукупного.

Отже, дані статистичні свідчать, що рівень ризиків кредитних банків, які функціонують на території Чернівецької області, за кредитами наданими на 01.07.2012 р. становив: у доларах США – 15,9%, у гривні – 15,1%; у євро – 12,6% від вартості портфеля [4].

Така тенденція свідчить про рівень низької якості структури портфеля кредитного, переобтяження балансів банків кредитами проблемними та про рівень низької ефективності використання капіталу.

Наведені вище дані дають змогу стверджувати, що рівень ризикованості діяльності кредитної банків високий як у країні загалом, так і в регіоні зокрема. Проблемні активи впливають негативно на структуру банків та якість портфелів кредитних, чинять тиск на показник достатності капіталу регулятивного банків, суттєво понижують ефективність діяльності банківської, ускладнюють процес управління потоками фінансовими, знижують довіру вкладників та інвесторів до системи банківської, істотно зменшують можливості фінансування реального сектору економіки країни.

Невтішними є й прогнози міжнародних аналітиків щодо розвитку тенденцій зазначених. Так, за даними міжнародного рейтингового агентства Фіч Рейтінз (Fitch Ratings), активи проблемні у структурі портфеля кредитного банків України за станом на вересень 2012 року реально становили 36% від його вартості. За прогнозом експертів компанії Ді Бі Рісьоч (DB Research) на початок 2013 року реальний показник активів проблемних банків мав зрости до 47% вартості

кредитного портфеля [59]. З огляду на ризикованість діяльності банків вітчизняних та зростання частки активів проблемних у структурі портфеля кредитного стабілізація ринку фінансового значною мірою залежить від ефективності управління активами проблемними банків.

Слабкі ланки в діяльності банків України утворюються через причин низку, які зокрема пов'язані з господарськими, методологічними, організаційними та фінансово-бухгалтерськими чинниками.

Серед методологічних чинників:

- недосконалість внутрішньо-банківських методик роботи з активами проблемними;
- низька якість етапів та процедур розроблення роботи банків з активами проблемними;
- недостатня автоматизація роботи менеджерів банків з заборгованістю проблемною;
- некоректна або зумисне недостовірне оцінка активів банків стану;
- відсутність показників діяльності ефективності та нормативів щодо мотивації роботи фахівців банків зі стягнення заборгованості проблемної;
- невідповідність методичних підходів до формування резервів під можливі втрати за операціями кредитними банків стратегіям регулювання діяльності банківської;
- неналежне дотримання принципів публічності щодо розкриття оцінки ризиків у звітності фінансовій банків та прозорості бізнесу банківського;
- неточність оцінки параметрів ризиків кількісних за кредитами та характеристик якісних процесів управління ними [60, с.327].

Регламентувальні чинники:

- недосконалість процедур кредитів структурування та визначення потенційної заборгованості проблемної;
- недосконала регламентація роботи з активами проблемними;
- відсутність політики з управління активами проблемними формалізованої;

- неглибоке розуміння менеджментом банків вимог нормативних та наслідків правових щодо розкриття таємниці банківської;
- недоопрацьованість процедур внутрішньобанківських досудового врегулювання конфліктів за договорами кредитними.

Організаційні чинники:

- низький рівень пристосування структури організаційної та процесів внутрішньобанківських до роботи з активами проблемними;
- неоптимальна структура організаційна відділів та служб банківських зі стягнення заборгованості проблемної та відсутність у менеджерів знань і фахових навиків роботи такої;
- неефективний розподіл обов'язків та слабка взаємодія підрозділів банків у процесі стягнення заборгованості проблемної;
- низький рівень організації роботи з управління активами проблемними;
- обмеженість можливостей банків щодо кредитів реструктуризації.

Фінансово-бухгалтерські чинники:

- необхідність підвищення рівня капіталу регулятивного банків та нормативів дотримання;
- зниження рівня прибутковості капіталу банків та активів;
- нарахування санкцій штрафних значного обсягу та пені за кредитами простроченими;
- погіршення структури банків балансів;
- високий рівень витрат на судове врегулювання конфліктів;
- значний обсяг витрат на реструктуризацію заборгованості кредитної та роботу з клієнтами, спрямовану на кредитів повернення [62].

Регулювання впливу негативного факторів зазначених на ефективність діяльності банківської в період посткризовий лежить у площині оптимізації роботи менеджменту банків з активами проблемними. Процес такої оптимізації передбачає:

- збільшення обсягів стягнень за кредитами (превентивні дії дають змогу збільшити обсяги заборгованості стягнень та зменшити втрати кредитів вартості,

забезпечити ефективне використання інформації внутрішньої щодо кредиту, виявити відстрочення можливості сплати кредитів та отримання вигоди в результаті зростання доходів у майбутньому);

- прискорення процесу стягнення коштів за кредитами завдяки знайденню компромісу розумного між меншим обсягом стягнення в строки стислі та більшим обсягом стягнення протягом періоду довшого, стандартизації процедур прийняття рішень та контролю за їх виконанням;

- зменшення витрат у результаті отримання ефекту корисного від використання послуг професійних у випадку передачі кредитів проблемних спеціально створеним структурам фінансовим чи агентствам колекторським.

Практика свідчить, що реалізація заходів цих пов'язана з вибором та застосуванням методів спеціальних у процесі управління активами проблемними. Послідовність процесу управління активами проблемними банків передбачає етапи моніторингу кредитів працюючих, раннього реагування менеджменту на виникнення ситуацій проблемних щодо кредитів повернення, аналіз варіантів та вибір стратегії роботи з активами проблемними, відновлення функціонування кредитів проблемних, стягнення заборгованості за кредитами проблемними. На кожному із цих етапів застосовуються варіанти конкретні та методи роботи, які мають внутрішній та зовнішній щодо банків характер дії.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Таким чином, процес ціноутворення на кредитні послуги вітчизняних банків в узагальненому вигляді складається з наступних етапів:

- 1) калькуляція вартості ресурсів, які будуть використані банком для надання кредитів юридичним та фізичним особам;
- 2) розрахунок непроцентних витрат банку для їх включення у ціну кредитних послуг банку, нормативного обсягу прибутку;
- 3) визначення стандартної (прейскурантної) ціни банківської послуги на основі двох попередніх етапів;
- 4) визначення нематеріальних складових кредитної угоди, їх цінності та напрямку їх впливу на ціну кредиту (додатній або від'ємний вплив);
- 5) встановлення остаточної ціни кредитних ресурсів для конкретного клієнта;
- 6) здійснення поточного контролю за цінами на банківські продукти.

В той же час варто підкреслити, що згідно з наведеним вище алгоритмом сучасні підходи до ціноутворення на кредитні банківські послуги не враховують фактори ризику у ціні банківського кредиту. Переважно це пов'язано із тим, що при видачі кредиту вітчизняні банки незалежно від класу позичальника намагаються додатково вберегти себе від ризику дефолту шляхом залучення поручителів та взяття майна клієнта у заставу у обсязі, достатньому покрити всю суму кредиту.

Тому, на нашу думку, пріоритетними напрямками подальших досліджень у даному питанні є саме розвиток системи ціноутворення на банківські кредити в напрямку врахування кредитного ризику в ціні послуг.

За результатами дослідження можна зробити висновок про те, що сьогодні дедалі більше загострюються питання зменшення реальної вартості проблемних активів, юридичних аспектів реалізації заставного майна, розробки механізму державних аукціонів щодо викупу майна, яке перебуває у заставі, співпраці банків з колекторськими агентствами та компаніями з управління проблемними кредитами. Незалежно від моделі продажу проблемних активів, які можуть бути

обрані менеджментом банків, залишаються актуальними гострі питання, які потребують нагального вирішення, зокрема – створення й реалізації механізму фінансування викупу проблемних активів шляхом поєднання інтересів усіх зацікавлених сторін та розроблення відповідного нормативно-правового забезпечення здійснення таких операцій.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

3.1. Удосконалення кредитної діяльності банківських установ

Кредит і відносини кредитні відіграють важливу роль у житті кожної людини – придбання в кредит нерухомості, автомобіля, меблів і, навіть, продуктів харчування нині вже є нормою в Україні. Тому, з погляду на використання масовість, подальший розвиток відносин кредитних спричинив могутній поштовх загальнодержавному і регіональному розвитку і підвищив рівень життя кожного громадянина.

За оцінками експертів багатьох, ринок фінансовий України сьогодні є поки що неконкурентоспроможним, ізольованим, а отже, неготовим увійти до глобальної системи фінансової. Проте, в економіці нашої держави вже намітились тенденції зростання економічного, темпи та якість якого залежать від здатності системи банківської забезпечувати потреби суб'єктів господарювання необхідними ресурсами кредитними.

Надання кредитів є послугою найпоширенішою, яку надають установи банківські, операції кредитні складають основну частину доходів банків. Однак аналіз ситуації, що склалась, свідчить про те, що банків більшість зазнає фінансового краху саме внаслідок проведення надзвичайно ризикованої політики кредитної, тобто банки повинні організовувати операції кредитні таким чином, щоб отримувати прибуток максимально можливий, але при цьому намагатися ризик зменшити, який безпосередньо пов'язаний з механізмом надання і погашення кредитів банківських.

Процес кредитування господарювання суб'єктів в Україні потребує подальших досліджень наукових і розробок. Зокрема, актуальною на сьогодні є розробка теоретичних питань удосконалення кредитування банківського, практичне використання яких надасть системі банківській України можливість підвищити ефективність діяльності всіх інститутів кредитних у процесі кредитування.

Наведені дані свідчать, що ринок послуг банківських є динамічним і перспективним, а значить привабливими для гравців іноземних.

Економічна ситуація, що склалася з забезпеченням кредитним реального сектору системою банківською України, а саме підприємств малого і середнього бізнесу, на сьогодні не відповідає потребам активізації підприємницької діяльності і стимулювання виробництва розвитку. Тому для удосконалення практичної реалізації механізмів забезпечення кредитного підприємницької діяльності на сьогодні вкрай актуальним залишається питання організації відносин кредитних банків комерційних із суб'єктами підприємницької діяльності на засадах партнерства взаємовигідного. З цієї точки зору становлення якісно нового рівня взаємин кредитних є умовою необхідною підвищення конкурентоспроможності банків комерційних в умовах економіки ринкової [64, с.16].

Найбільш вагомими чинниками макроекономічними, які перешкоджають діяльності банків комерційних та знижують ефективність їх функціонування, нині залишається нестабільність економічна у країні, недосконалість податкового законодавства і нормативно-правового регулювання діяльності банківської, а також високий ступінь ризику кредитування сектору реального економіки.

Як правило, найбільш розповсюдженою причиною банкрутства фінансово-кредитних установ є комбінація одночасно декількох факторів. До внутрішніх причин, що обумовлюють банкрутство фінансово-кредитних установ можна віднести: втрати активів за рахунок позичок прострочених, низький рівень ліквідності, падіння ринкової вартості цінних паперів; збитки від основної діяльності, ріст витрат.

Також необхідно приділяти як можна більше уваги проблемі підбору кваліфікованого персоналу, рівню менеджменту, і внутрішній політиці установи фінансової. Наступні найбільш розповсюджені причини банкрутства – вплив середовища економічного і політичного, надійність та ділова репутація клієнтів установ фінансово-кредитних, стан загальний ринку фінансового, який характеризується чинниками наступними: контролю валютного ступенем,

перспективами розвитку ринку фондового, залежністю від стану розрахунків міжбанківських, прибутковістю цінних паперів і ліквідністю [63, с.152].

Відтак напрями основні щодо вирішення проблем цих можна умовно поділити на дві групи: загальноекономічний та суто спрямування банківського.

Загальноекономічний напрям передбачає потребу у наступних заходах:

- структурна перебудова економіки з метою поліпшення стану фінансового підприємств і підвищення кредитоспроможності їхньої;

- скорочення рівня витрат державних, які поглинають обсяги значні як коштів емітованих, так і ресурсів кредитних, не створюючи при цьому вартість нову;

- реформування системи податкової і зниження готівки в обігу частки, яка, обслуговуючи оборот тіньовий поза системою банківською, суттєво знижує потенціал ефекту мультиплікаційного.

Що ж стосується напрямку банківського, то його мета основна має полягати у вдосконаленні відповідних елементів організації відносин кредитних, а саме:

- на рівні взаємовідносин „банк-клієнт”, з точки зору підвищення ефективності операцій кредитних і поліпшення позик схеми надання;

- на рівні Національного банку України, з точки зору вдосконалення рефінансування діючого механізму;

- на рівні самого банку комерційного, з точки зору вдосконалення відповідних аспектів менеджменту фінансового, що охоплюють послуги кредитні і підтримання стабільності системи банківської шляхом ризиків мінімізації та управління оптимального портфелем вкладень кредитних загалом [65, с.206].

Слід відзначити, що в період перетворень ринкових в економіці України виокремлюються наступні можливі шляхи удосконалення взаємовідносин кредитних:

- застосування заходів відповідних щодо стимулювання кредитування довгострокового суб'єктів підприємницької діяльності банками;

- оптимізація політики відсоткової банку щодо встановлення підходів диференційованих до кредитування підприємств малого та середнього бізнесу;

-вдосконалення механізму зменшення або унеможливлення ризиків кредитних шляхом створення єдиної бази нормативної для визначення стану фінансового підприємств і системі рейтингів позичальників надійності,

-поліпшення умов кредиту забезпечення;

-створення належної інфраструктури ринку кредитного та розробка відповідних правових документів щодо захисту кредиторів прав;

-удосконалення структури організаційної банку підрозділів та розмежування функцій у процесі кредитному.

У той же час однією з проблем економіки реформування та становлення системи банківської в цілому є досить висока ризикованість операцій кредитних. За наявними даними більше половини сум повертаються позичальникам неповністю або несвоєчасно. Тому заходи, які рекомендується застосовувати щодо запобігання ризиків кредитних, спрямовані, насамперед, на недопущення позики неповернення [52, с.106].

У нашій державі об'єктивно існує потреба в підвищенні рівня економіки кредитування, що є передумовою зрушень структурних – на сьогодні це приблизно 30% від ВВП, тоді як, наприклад, в Естонії – 55%, Словенії – 44%, Угорщині – 42%. Посилення конкуренції на кредитних ринку послуг звичайно сприятиме прискоренню розвитку ринку фінансового країни, стимулюватиме використання найсучасніших технологій банківських та банківського інновацій менеджменту як передумов подальшої інституціоналізації системи фінансової.

Активізація банківських діяльності установ на ринку послуг кредитних має підпорядковуватись стратегічним цілям розвитку держави, підвищенню конкурентоспроможності економіки національної та законам економічної безпеки системи грошово-кредитної України.

Щодо методів кредитування, то у сучасній банківській практиці застосовуються основні три методи кредитування: позика цільова, лінія кредитна і кредитування рахунка поточного у міру надходження документів платіжних до нього в межах відкритого ліміту кредитування (“овердрафт”). Найпоширеніші у практиці вітчизняній кредити цільові. Овердрафтне кредитування є підтримкою

кредитною клієнта, надає йому можливість напрацювання історії кредитної, прискорює коштів грошових обіг, не передбачаючи жорсткого контролю за цільовим використанням коштів з боку банку. Для банку одним із найбільш питань важливих регулювання кредитування овердрафтного залишається спосіб визначення кредитування ліміту, бо величина потреби клієнта в позичених коштах має відповідати його потенційній спроможності їх повернути. Проте, частка овердрафту в портфелі кредитному банків поки що незначна. В даному аспекті доцільно здійснити адаптацію досвіду міжнародного кредитування до банківської української практики, звернувши особливу увагу на розвиток ліній кредитних, овердрафтів, контокоренту [53, с.128].

Одним з найважливіших і перспективніших напрямів діяльності кредитної банківської є операції з векселями. Проте в країні нашій в даний час дані операції в порівнянні з іншими операціями банківськими носять в основному локальний характер, відсутній єдиний механізм їх здійснення. Банківські операції з векселями здійснюються в основних наступних формах: облік векселя банком (або переоблік НБУ), коли банк сплачує утримувачеві векселя суму, проставлену на векселі, за мінусом відсотків по ставці обліковій, що діє; позики під заставу векселя; векселів авалування і операції комісійні з векселями. Комерційний (товарний) кредит тісно пов'язаний з кредитом банківським і трансформується в банківський через векселів облік і заставу, тим самим виникає на базі кредиту комерційного кредит непрямий банківський. Аналогічно кредит взаємний господарський тісно пов'язаний з банківським і трансформується в останній через операції з векселями та факторинг. Трансформація комерційного і взаємного господарського в кредит банківський представляє собою перетворення однієї кредиту форми в іншу, що само по собі не генерує тенденцій інфляційних, оскільки облік та заставу векселів комерційних в банку не є позикою капіталу нового. Крім того, один вексель може обслуговувати кілька операцій торгових і позикових, перш ніж буде врахований в банку. Оскільки позика має місце там, де капіталу передача здійснюється не взаємно, а односторонньо, на термін і на умовах повернення, облік векселя, як за змістом, так і формою не є класичною

позикою. Це акт купівлі-продажу, який з точки зору законодавства банківського відноситься до операцій кредитних. Клієнт банку отримує гроші за проданий товар (вексель). «Банкір купив вексель» означає «банкір врахував вексель». За допомогою цього вексель переходить у власність банку, а гроші – у власність клієнта.

Трансформація кредиту комерційного в банківський може здійснюватися шляхом дисконтування, тобто векселів обліку, рахунків-фактур (факторинг) інших цінних паперів комерційних, або в результаті позик надання – під заставу векселів, а також під заставу товарів, термін оплати яких не наступив. Операція обліку полягає в покупці банком зобов'язань боргових грошових до терміну настання платежу при якому відбувається перенесення на банк прав кредитора. Обліком чи дисконтом векселя називається операція, в якій банк, приймаючи від пред'явника вексель, видає пред'явникові суму цього векселя до терміну платежу, утримуючи на свою користь відсотки від суми векселя за час, що залишився до терміну платежу [55, с.26]. Юридично облік векселя є передачею (індосамент) векселя на ім'я банку зі всіма її звичайними наслідками. Пред'явник стає боржником по врахованому векселю, а банк – кредитором, тобто векселедержателем, одержуючи платіж. Враховуючи вексель, клієнт банку набуває ліквідних засобів, а також позбавляється від турбот щодо поверненню банку отриманих по обліку сум, оскільки банк отримує їх безпосередньо від векселедавців і тільки лише при несприятливому фінансовому стані останніх звертається до пред'явника векселя. Якщо банк приймає до обліку тільки векселі, що засновані на товарних операціях, то він повинен бути упевнений в своєчасній їх оплаті і товарному характері операції. Отже, необхідна перевірка кредитоспроможності клієнта і правильності оформлення векселів. Наступним перспективним видом непрямого банківського кредитування є факторинг. Факторинг – це продаж факторинговій компанії неоплачених боргових потреб (рахунок-фактур та векселя), що виникають між контрагентами в процесі реалізації товарів і послуг на умовах комерційного кредиту, у поєднанні з

елементами бухгалтерського, інформаційного, збутового, страхового, юридичного та іншого обслуговування постачальника.

Відповідно до Конвенції про міжнародний факторинг операція вважається факторингом в тому випадку, якщо вона задовольняє як мінімум двом з чотирьох ознак: 1) наявність кредитування у формі оплати попередньої вимог боргових; 2) ведення обліку бухгалтерського постачальника; 3) інкасування його заборгованості; 4) страхування постачальника від ризику кредитного. Разом з тим в окремих країнах до факторингу відносяться і облік рахунків-фактур – операція, що задовольняє лише одній, першій із вказаних ознак. Факторингове обслуговування найефективніше для підприємств малих і середніх, які традиційно мають складнощі фінансові через несвоєчасне погашення боргів дебіторами і обмеженості доступних для них джерел. Суть операцій факторингових полягає в тому, що банк за рахунок своїх коштів гарантує постачальникові оплату, що виставляється платником платіжних вимог-доручень негайно в день пред'явлення їх в банк на інкасо. У свою чергу, постачальник передає банку право подальшого отримання платежів від цих покупців на користь агента фінансового на його рахунок. Дostroкова (до отримання платежу безпосередньо від покупця) оплата платіжних вимог-доручень постачальника означає фактично надання йому банком кредиту, який ліквідує ризик невчасного надходження постачальникові платежу, виключає залежність його фінансового стану від платоспроможності покупця. В результаті, отримавши негайно кошти на свій рахунок, клієнт банку має можливість без затримки розрахуватися зі своїми постачальниками, що сприяє прискоренню розрахунків і скорочує заборгованість [7, с.453]. При купівлі банком заборгованості дебіторської простроченої за товарними операціями він оплачує постачальникові за рахунок своїх коштів, вказану заборгованість не відразу, а за певних умов: при терміні затримки платежу не більше трьох місяців і лише при отриманні від банку платника повідомлення про те, що платник не знятий повністю з кредитування і не оголошений неплатоспроможним. Операції з перепродажу клієнтом банку дебіторської простроченої заборгованості мають підвищений ступінь ризику. Це обумовлює більший розмір винагороди

комісійної, рівень якої в 1,5-2 рази вищий, ніж при купівлі заборгованості за товарами термін оплати яких не наступив. У зв'язку із розвитком форми розрахунків вексельної банк почав надавати підприємствам нову послугу – купувати у постачальників векселі з негайною їх оплатою (облік векселя). Подібна операція факторингова забезпечує постачальникові, що відвантажив товар під вексель, отримання коштів грошових в оплату векселя при одночасному збереженні терміну платежу по векселю для боржника. За облік векселя банк стягує за домовленістю з клієнтом винагороду комісійну (дисконт), яка представляє собою різницю між номіналом векселя і сумою, що отримується від банка продавцем векселя. Проте, прагнення банків вітчизняних не втратити найбільш перспективних клієнтів змушує застосовувати й інші технології кредитування, що відповідають потребам клієнтів і що гарантують ефективне використання потенціалу кредитного самих банків [23]. До найбільш перспективних форм кредитування, у тому числі і з позицій вимог до резерву на можливі втрати за позиками, слід віднести угоди РЕПО, при яких у банку виникає вимога до позичальника по поверненню коштів грошових по другій частині операції з придбання неходових цінних паперів або інших активів фінансових із зобов'язанням їх відчуження зворотного.

Розглянувши основні складові портфелю кредитного банків вітчизняних та ґрунтовно проаналізувавши основні перспективні короткострокові кредитні продукти можна виділити три послідовних етапи управління портфелем кредитним банку, які об'єднані загальною метою – оптимізацією його структури та динаміки при максимізації прибутку та ризиків мінімізації. На першому етапі має прийматися рішення щодо врівноваження пропозиції та попиту на депозити, з одного боку, із попитом на кредитні ресурси – з іншого. На другому – визначатися ризики кредитні за групами позик, які надаються банком за сукупним портфелем на основі співвідношення між номінальними та реальними показниками повернення позик і процентів за ними, оскільки саме в цій розбіжності відображена якість залученого активу та його ризиковість. На третьому етапі має

здійснюватися оптимальне розміщення ресурсів для формування необхідної маржі процентної [26, с.8].

Для стимулювання надання банками довготермінових позик на інвестиційну діяльність необхідно: по-перше, вирішити питання пільг щодо оподаткування доходів і використання прибутку банків; у випадку створення обов'язкових резервів; по-друге, створити умови для акумуляції у банках вкладів значних, щоб забезпечити необхідний обсяг кредитів, котрі мають надавати банки. Для цього необхідно стимулювати формування депозитів термінових шляхом диференціації норм резервів обов'язкових залежно від складу депозитів, зниження податку на прибуток за процентами на депозити термінові.

Не менш важливим сьогодні залишається питання вимог професійних до працівників банківських. Національний банк України визначає своїми нормативно-правовими актами професійні вимоги до керівників, головних бухгалтерів банків та має право вимагати звільнення з цих посад осіб, які не відповідають встановленим вимогам для зайняття зазначених посад [32, с.34]. Банки зобов'язані розробляти та затверджувати положення внутрішньобанківські про порядок проведення операцій кредитних та методику проведення оцінки стану фінансового позичальників (контрагента банку), їх класифікації, достатності резервів під ризику кредитні.

Щодо проблем у організації відносин кредитних на рівні мікроекономічному, то досить суттєвою на сьогодні є проблема наявності значної частки кредитів проблемних у портфелях банків комерційних. Істотна обтяженість сукупних кредитних банківських вкладень позиками, котрі можуть бути повернуті із затримкою або неповернуті взагалі, ускладнює реалізацію функції посередництва кредитного, позаяк потенційне розширення можливостей видачі кредитів нових стримується обсягом раніше позичок виданих, за якими були порушені базові принципи кредитування – поверненості і строковості. Основним джерелом проблем із якістю сукупного портфеля кредитного слід вважати недостатній рівень організації роботи з управління ризиком індивідуальним кредитним – і в першу чергу комплексної оцінки

кредитоспроможності позичальника. Основним напрямком вдосконалення даної сфери організації відносин кредитних є підвищення ефективності “превентивних” заходів, метою яких є уникнення несприятливих для банку ситуацій із поверненням основної суми боргу за виданими позиками й нарахованих процентів [34, с.199].

Реалізація указанного завдання з огляду на розглянуті вище недоліки, які притаманні використовуваній банками системі фінансових коефіцієнтів, представляється можливим у разі застосування в процесі оцінки кредитоспроможності позичальника двох важливих напрямів вдосконалення даної сфери аналітичної роботи: з одного боку, це істотне розширення базового складу показників до рівня, який би надавав всебічну характеристику різноманітним аспектам діяльності клієнта, а з другого – це активне використання аналізу грошового потоку підприємства, що дає можливість оцінити обороти коштів позичальника, а відтак і більш точно прогнозувати його перспективи у використанні банківських кредитів.

3.2. Управління кредитними послугами

Сучасні тенденції розвитку банківського кредитування в Україні характеризується покращенням якості та структури кредитних активів банківських установ. Разом з тим, подальший розвиток стримують високі ризики кредитні та недостатність зусиль установ банківських і органів нагляду банківського, які спрямовані на зниження їх рівня. Високий ризик кредитний є найбільш вагомим фактором, який стримує розвиток діяльності кредитної установ банківських.

Основним критерієм для визначення якості діяльності кредитної є якість управління ризиком кредитним. Отже, в умовах середовища ринкового та боротьби конкурентної ефективно управління ризиком кредитним установи банківської набуває першочергового значення. Прийняття рішень управлінських у сфері діяльності кредитної установ банківських повинно базуватись на основі розроблених ними стратегії кредитної та політики кредитної, що безумовно

зменшує ризики кредитні та сприяє поліпшенню їхньої ліквідності, стабільності та рентабельності [27].

Відсутність у установ банківських стратегії кредитної та політики кредитної або формальна їх наявність засвідчує відсутність у них стратегічного управління та планування діяльності кредитної, що звісно підвищує ризики банківської діяльності в довготерміновій перспективі.

Загальновідомо, що діяльність банківська не може існувати без ризиків: чим ризик більший, тим більший прибуток очікуваний. На практиці ризик-менеджмент банківський повинен ще до виникнення ризикових позицій ідентифікувати та оцінити всі ризики кредитні та дозволити взяти на себе установам банківським лише ті ризики, які знаходяться в допустимих межах, визначених політикою кредитною, можуть бути контрольованими та відповідають їх можливостям фінансовим.

В США та Західній Європі установи банківські активно розробляють та застосовують на практиці стратегії щодо регулювання своєї діяльності кредитної та розробки на її основі політики кредитної. Це дозволяє більш успішно функціонувати в ринковому банківському середовищі, ефективно управляти ризиками кредитними та вдосконалювати власне процес кредитний.

Сьогодні для досягнення поставлених цілей успішного розвитку та зміцнення позицій конкурентних банківська установа повинна мати ефективне управління стратегічне діяльністю кредитною, що дозволить оптимізувати використання капіталу з урахуванням ризиків кредитних.

Основним етапом стратегічного управління діяльністю кредитною установи банківської є розробка стратегії управління послугами кредитними, яка виявляється, з одного боку, в організаційно-адміністративному управлінні діяльністю установи банківської, яке закріплене у внутрішніх документах банку, а, з іншого – у виборі стратегії варіантів. Стратегічне управління послугами кредитними являє собою діяльність щодо розробки стратегій кредитних установи банківської, формування цілей та задач, вибору методів їх досягнення. В основі управління стратегічного лежить аналіз факторів, які впливають на операції

кредитні, стратегічне планування, механізми ув'язування рішень стратегічних і тактичних, контроль за реалізацією стратегії та можливість своєчасного її коригування. До інструментів управління стратегічного послугами кредитними установи банківської відносять: місію банку у сфері операцій кредитних, концепції розвитку банку, цілі та задачі в рамках концепції розвитку діючої, планування стратегічне, стратегію кредитну та політику кредитну [23]. Процес формування та реалізації управління стратегічного послугами кредитними в установі банківській зображений на рис.3.1.

Отже, перший етап управління стратегічного послугами кредитними пов'язаний з визначенням місії установи банківської, розумінням тенденцій глобальних суспільного розвитку у сфері реалізації діяльності банківської та своєї ролі в цьому розвитку. НБУ так трактує місію банківської установи: “Місія банку – декларація, що роз'яснює, з якою метою банк існує та чого прагне досягти. Має вигляд документа, який формулює роль банку на фінансовому ринку, містить визначення існуючих та перспективних банківських продуктів і операцій, ринків, регіонів, а також тих сфер діяльності, де банк досяг переваг над конкурентами, і тих, де розраховує досягти стійких конкурентних переваг. Місія також визначає послідовність реалізації довгострокових стратегічних цілей” [38, с.20]. На основі сформульованої місії установи банківської розробляють концепції розвитку на термін часу менший, в рамках обраної концепції – цілі та задачі, а вже потім вибір стратегії як способу реалізації поставлених цілей та задач.

Реалізація вимог системного аналізу економічних процесів визначає проблеми, які можуть виникнути в процесі діяльності кредитної установи банківської. Більшість цих проблем пов'язана із середовищем зовнішнім та обумовлена нестабільністю та динамічним розвитком процесів економічних, законодавством недосконалим, політикою уряду непослідовною у сфері економіки та конкуренцією міжбанківською. Аналізуючи ризики кредитні, установи банківські розробляють та застосовують на практиці ефективні кроки, пов'язані із плануванням стратегічним та створенням стратегій кредитних.

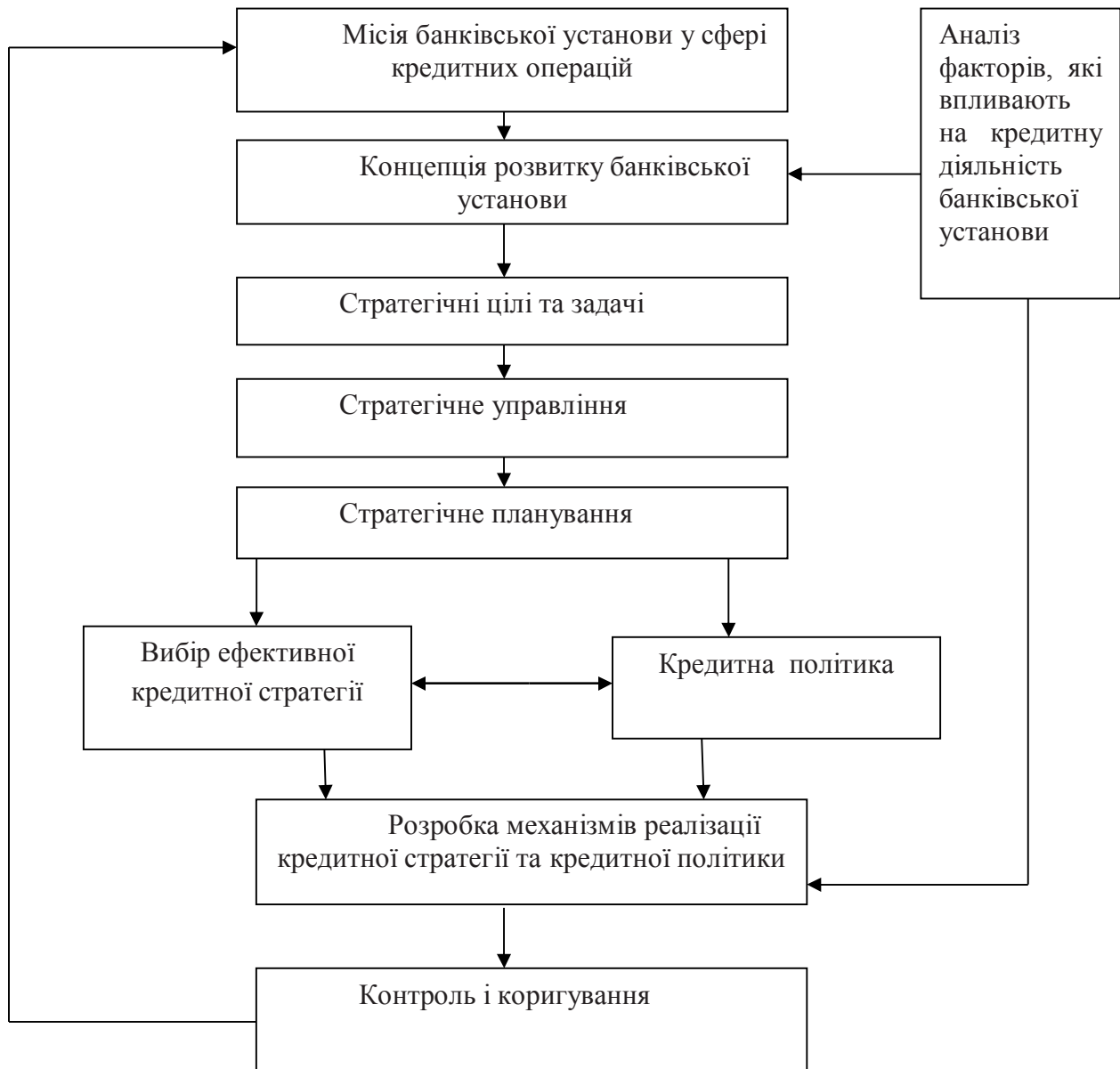

Рис. 3.1. Процес формування та реалізації стратегічного управління кредитними послугами в банківській установі [38, с. 14]

Кредитна стратегія установи банківської безпосередньо пов'язана з її політикою кредитною, адже остання повинна реалізувати стратегію кредитну на практиці.

Слід наголосити, що основоположним моментом при розробці політики кредитної повинен бути правильний вибір цілей та відповідних інструментів для їх реалізації на практиці. При цьому кожній установі банківській необхідно чітко

розуміти свої цілі, в іншому випадку, вони можуть отримати зовсім не те, на що сподівалися.

Необхідно розмежовувати цілі політики кредитної банківської установи як елемента системи банківської (макрорівень) та окремого господарюючого суб'єкта.

На макрорівні метою установи банківської є підтримання стабільності та забезпечення стійкого розвитку систем банківської и країни.

Розглядаючи цілі установи банківської на макрорівні, їх можна визначити як пріоритети, на досягнення яких спрямована політика кредитна, а це, перш за все, – дохідність, надійність, ліквідність та зменшення ризиків. Ми не випадково поставили дохідність на перше місце, адже діяльність банку комерційного, як і будь-якого суб'єкта господарюючого, спрямована на отримання прибутку. Для установи банківської цілі на ринку послуг кредитних можуть бути наступними: зменшення ризиків при здійсненні банком операцій кредитних; визначення пріоритетних напрямків розвитку та удосконалення діяльності банку у сфері кредитування; реалізація стратегії у сфері кредитування; забезпечення ефективного управління процесом кредитним банку; надання широкого спектра послуг банківських у сфері кредитування при оптимальному відношенні ризику та дохідності; забезпечення відповідності вимогам регулюючих органів, вимогам акціонерів та партнерів, вимогам ринкового середовища; вдосконалення системи управління ресурсами банку тощо [40, с.75].

В політиці кредитній також повинні бути визначені цілі тактичні, на досягнення яких буде спрямована діяльність кредитна установи банківської. Але, на наш погляд, цілі тактичні доречно було б назвати задачами, реалізація яких потрібна для виконання цілей стратегічних. Такими задачами тактичними установи банківської можуть бути: збільшення частки присутності банку на ринку внутрішньому кредитування; спрямування кредитів у галузі пріоритетні економіки; мінімізація ризиків для досягнення стійкого та збалансованого портфеля кредитного; забезпечення зростання стійкого дохідності операцій кредитних; диверсифікація ризиків кредитних; забезпечення зростання та

покращення структури активів та капіталу; розвиток нових продуктів банківських та підвищення якості обслуговування; сприяння у формуванні та розвитку системи ринків фінансових на Україні тощо.

Розглядаючи політику кредитну як елемент політики банківської, важливо зазначити, що цілі політики кредитної тісно переплітаються з його стратегічними цілями, виходячи з цього, на нашу думку, головна мета політики кредитної установи банківської полягає у створенні умов для ефективного розміщення коштів залучених у діяльність кредитну, забезпечуючи цим стабільне зростання банку та його прибутків.

При розробці політики кредитної установи банківської не менш важливим моментом є визначення принципів, на основі яких базуватиметься політика кредитна. Принципи політики кредитної є основою процесу кредитного установи банківської, адже вони є вихідними положеннями для її розробки та практичної реалізації. Існують різні точки зору щодо основних принципів, на яких повинна базуватись політика кредитна установи банківської, але, на нашу думку, за основу потрібно взяти наступні принципи: пріоритетності, ефективності, ієрархічності, узгодженості, надійності, дохідності, технологічності процесу кредитного, системного управління ризиками кредитними, регламентації.

На основі вищезазначеного слід визначити політику кредитну установи банківської як сформульовану в документах банківських позицію керівництва банку щодо цілей, пріоритетів та принципів діяльності кредитної, методів реалізації їх на практиці, організації процесу кредитного, яка дозволить досягти оптимального співвідношення дохідності та ризику [46, с.78].

Кредитна політика для установи банківської є основою її діяльності кредитної, яка узгоджується із загальною концепцією розвитку банку, що дозволяє досягти взаємозв'язку стратегії та тактики банку в політиці кредитній. Поєднуючи цілі стратегічні з задачами тактичними, а також планування стратегічне та тактичне щодо реалізації їх на практиці, політика кредитна дозволяє установам банківським уникати у своїй діяльності проблем та досягти більш повної реалізації себе на ринку фінансовому.

Отже, політика кредитна установ банківської и – це один з основних елементів політики банківської, який являє собою стратегію і тактику щодо здійснення операцій кредитних банківськими установами, які дозволяють досягти ефективного використання наявних ресурсів кредитних та управління процесом кредитним, забезпечуючи при цьому мінімізацію ризиків кредитних та досягнення максимального прибутку від діяльності кредитної.

Головним функціональним призначенням політики кредитної є ефективне стратегічне управління ризиками кредитними, що дозволяє забезпечити капіталу банківському постійний потенціал прибутковості, в той час як підрозділи банківської установи, які займаються власне здійсненням операцій кредитних та тактичним управлінням ризиками кредитними, перетворюють цей потенціал у прибуток [53, с.130].

Динамічний розвиток сектору фінансового створює передумови для підвищення конкуренції між установами фінансовими, посилення клієнтоорієнтованої складової послуг надання, введення продуктів інноваційних, послуг та технологій. Банківський сектор, як осередок найбільшої концентрації активів фінансових, не є виключенням. Постійна поява послуг нових банків комерційних є свідченням задоволення все більш зростаючих вимог ринку. Теорія диверсифікації послуг кредитних банків найбільш повно розкриває сутність цього процесу, пояснюючи причини, типи та значення диверсифікації послуг кредитних банків.

Диверсифікація послуг кредитних банків – це процес розповсюдження сфери надання послуг кредитних за рахунок розширення їх кількості та якості. Диверсифікація послуг кредитних банків можлива за умов:

- освоєння нових типів послуг кредитних;
- розширення структурних особливостей послуг кредитних (вартість, термін, забезпечення);
- індивідуального підходу до позичальників;
- диференціації умов надання послуг кредитних (за фінансовим станом, кредитоспроможністю, належністю до галузі);

- перепідготовки та підвищення якості складу кадрового;
- узгодження плану диверсифікації зі цілями стратегічними;
- взаємозв'язку між стратегією диверсифікації та цілями фінансовими, які є своєрідними орієнтирами при визначенні задач і параметрів диверсифікації;
- виділення сегменту ринку чи цільової групи потенційних позичальників [17, с.178].

Важливим аспектом диверсифікації послуг кредитних банків є те, що за наявності усіх умов процес диверсифікації повинен максимально знижувати ризиковість послуги кредитної і при цьому забезпечувати необхідний рівень прибутковості. Економічна сутність диверсифікації послуг кредитних банків проявляється у її функціях, серед яких:

- економічна – диверсифікація послуг кредитних банків сприяє відновленню економічного зростання країни;

- стимулююча – диверсифікація послуг кредитних банків на етапі кризи чи посткризового відновлення створює стимулюючий ефект для швидшого переходу до наступного економічного циклу;

- захисна – проявляється у тому, що процес диверсифікації послуг кредитних передбачає збільшення запропонованих послуг кредитних банків, що, в свою чергу, значно розширює клієнтську базу і вимагає індивідуального підходу та безумовного контролю за виконанням своїх зобов'язань. Також ця функція включає мінімізацію ризику. В. Вагнер та Ш. Лоу довели, що ризик інвестиційного портфеля неможливо повністю нейтралізувати шляхом диверсифікації [17, с. 179]. Аналогічна схема діє і для диверсифікації послуг кредитних банків та кредитного ризику. Тобто, ризик зменшується зі збільшенням об'єктів кредитування, але до певного моменту. Після встановлення такої рівноваги починається обернений ефект, і ризик починає знову збільшуватися (наприклад, кількість об'єктів кредитування настільки зростає, що їх неможливо проконтролювати, підвищення вартості обслуговування). Практично, визначення такого оптимального рівня диверсифікації є неможливим, адже залежить від багатьох факторів та індивідуально для кожного окремого банку. Визначальними

факторами є: розмір капіталу банку, стабільність, конкурентоспроможність позичальників, частка проблемних активів і навіть кількість працівників;

- контролююча функція диверсифікації послуг кредитних проявляється у необхідності постійного моніторингу кредитного портфелю, дослідження потреб позичальників та вимог ринку, співставлення розміру витрат і очікуваного зростання прибутковості;

- управлінська – диверсифікація послуг кредитних банків сприяє підвищенню ефективності менеджменту в банку, формує оперативний та гнучкий підхід до управління, адже сфера надання послуг кредитних та їх перелік постійно змінюються;

- функція маркетингу – позитивний вплив на рейтинг банку комерційного, що прямо пропорційно покращується із поглибленням диверсифікації послуг кредитних. Диверсифікація сприяє підвищенню рівня довіри до банку комерційного.

Ефективність диверсифікації послуг кредитних банків можлива за дотримання певних принципів, а саме:

- підходу наукового;
- економності [72, с.193].

Дотримання першого принципу дасть змогу спрогнозувати кореляцію між трьома факторами: прибутковістю послуг кредитних, рівнем ризику та задоволеністю потреб позичальників.

Саме за допомогою підходу наукового визначається оптимальне значення цих трьох показників.

Стратегічний характер диверсифікації послуг кредитних означає, що впровадження інновацій повинно співпадати із загальною концепцією діяльності банку комерційного і носити характер довгостроковий. Тобто, диверсифікованим вважається такий набір послуг кредитних, попит на які є актуальним не лише у поточному періоді, а й зростатиме в майбутньому (хоча модифікація послуги залишається можливою).

Принцип економності означає, що вартість впровадження диверсифікації послуг кредитних банків не повинна перевищувати сумарної корисності від її реалізації.

Диверсифікований набір послуг кредитних банків потребує спеціального економічного механізму реалізації, який дозволив би стимулювати інновації та пошук нових можливостей для поглиблення диверсифікації. Саме тому варто звернути увагу на те, що диверсифікація послуг кредитних банків тісно пов'язана із банківськими інноваціями. Професор В. В. Корнеєв, розглядаючи фінансові інновації банків і можливості диверсифікації послуг банківських [40, с.79], зазначив: «Фінансові інновації каналізують розвиток фінансових ринків та його інститутів, надають переваги гнучкості економічної поведінки, коли учасники – контактори отримують нові інструментарні можливості підвищення результативності господарювання, і як правило, з меншими трансакційними витратами...». Таке твердження є об'єктивним доказом спорідненості фінансових інновацій у банках та диверсифікацією кредитних послуг (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика диверсифікації кредитних послуг банків та фінансових інновацій у банках [40, с.80]

Диверсифікація кредитних послуг банків	Фінансові інновації у банках
Впровадження одного окремого продукту не забезпечить диверсифікацію кредитних послуг	Можливе впровадження окремого інноваційного продукту
Неможливість реалізації за недотримання принципу економії	Можливість впровадження фінансової інновації за недотримання принципу економії
Комплексне поняття, неможливе без відповідності ряду умов. Часто диверсифікація кредитних послуг включає у себе застосування окремих фінансових інновацій	Не обов'язково комплексний характер
Орієнтованість на вимоги ринку	
Сприяння конкурентоспроможності банку, розширенню клієнтської бази та сфери діяльності	

Впровадження інновацій фінансових у банках є ключовою умовою диверсифікації послуг кредитних, адже розробка нових технологій, інструментів, продуктів сприяє розширенню асортименту кредитних послуг, дозволяє збільшувати кредитний портфель, знижуючи при цьому кредитний ризик. Схожість рис фінансових інновацій у банках та диверсифікації свідчить про нерозривність цих двох термінів. Отже, диверсифікація послуг кредитних банків включає розробку та впровадження інноваційних продуктів. Проте, часто нездатність людських ресурсів адаптуватися до реалізації нових послуг, методів їх реалізації стає стримуючим чинником диверсифікації кредитних послуг у банках.

Варто зазначити, що ще однією характеристикою, або складовою диверсифікації кредитних послуг банків, є напрям диверсифікації. За цією ознакою можна виділити:

- диверсифікація, орієнтована на модифікацію існуючих видів кредитних послуг;
- диверсифікація за рахунок впровадження інноваційних послуг;
- диверсифікація, спрямована на зниження кредитного ризику;
- диверсифікація, спрямована на підвищення прибутковості від реалізації послуг.

Але процес диверсифікації кредитних послуг конкретної банківської установи – комплексний, стратегічно-орієнтований процес. Тому, якщо процес диверсифікації кредитних послуг банків має місце, то він може поєднувати в собі декілька із вищеперерахованих характеристик.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Отже, кредитна політика створює основу процесу стратегічного управління кредитною діяльністю банківської установи відповідно до її місії, загальної концепції розвитку та кредитної стратегії, оскільки визначає пріоритети, цілі, задачі, принципи, стандарти, засоби та методи їх досягнення, організацію кредитного процесу, порядок прийняття рішень за кредитами, якими повинні керуватися у своїй діяльності всі працівники, які задіяні в кредитному процесі. Зважена кредитна політика дозволяє поєднати стратегічне та тактичне управління кредитною діяльністю, що забезпечує створення механізму узгодження тактичних та стратегічних рішень, а також можливість контролю за їх реалізацією та своєчасним ригуванням.

Диверсифікація кредитних послуг банків – це процес розповсюдження сфери надання кредитних послуг за рахунок розширення їх кількості та якості. В сучасних умовах процес диверсифікації кредитних послуг банків має позитивне значення як на макро-, так і на мікрорівнях. По-перше, сприяє підвищенню асортименту та якості кредитних послуг банків, впливаючи цим самим на рейтинг та конкурентоспроможність фінансової установи. По-друге, задоволення зростаючих вимог ринку у різноманітних кредитних послугах, що в свою чергу є необхідним фактором відновлення економіки у посткризовий період. Диверсифікація кредитних послуг – комплексне економічне поняття, економічна сутність якого виявляється у реалізації низки функцій.

Диверсифікація кредитних послуг банків – складний процес, що може бути реалізований за певних умов та дотримання певних принципів.

Існує тісний зв'язок між диверсифікацією кредитних послуг банків та реалізацією банківських інновацій. Доведено, що перш за все процеси диверсифікації залежать від наявності та ефективності реалізації банківських інновацій. Диверсифікація кредитних послуг банків передбачає включення до асортименту послуги, що дозволить найбільш ефективно реалізувати конкурентні переваги комерційного банку.

ВИСНОВКИ

Дослідження формування та розвитку ринку кредитних послуг в Україні дозволило зробити ряд висновків науково-теоретичного та прикладного характеру:

1. Сутність кредитної діяльності банку широко висвітлено в сучасній економічній літературі фінансово-банківського спрямування. При цьому її розглядають у різних аспектах: одні автори приділяють більше уваги методиці здійснення кредитних операцій, другі розглядають процеси кредитування з огляду на банківський або фінансовий менеджмент банку, треті – в аспекті мінімізації кредитного ризику банку, інші – з точки зору аналізу кредитної діяльності банку.

2. Враховуючи всі позитивні й негативні сторони існуючих підходів до визначення поняття “кредитні операції банку”, точнішим і вичерпнішим вважаємо таке визначення: кредитні операції банку – це сукупність дій, спрямованих на забезпечення всіх етапів кредитного процесу й подальше відображення їх результатів у бухгалтерському обліку банку. При цьому кожному етапу кредитного процесу відповідає певна частина кредитних операцій, таке їх структурування відбувається залежно від їх призначення.

3. Через реалізацію кредитних операцій відбувається безпосереднє відтворення кредитних послуг банку. Однак їх здійснення не може бути розпочато без створення відповідних організаційно-технологічних і матеріально-технічних умов, забезпечення яких передує здійсненню кредитних операцій та відбувається паралельно. Тому кредитні операції банку не можуть сприйматися як процес, а лише як його основний етап (аналогічно до розподілу виробництва на основне й допоміжне у виробничій сфері), поряд із такими допоміжними етапами як: формування кредитної політики банку, матеріально-технічне оснащення, забезпечення персоналом, розробка і вдосконалення методичного і програмного забезпечення та відповідних технологій, управління ризиками кредитної діяльності банку, її аналіз.

4. У науково-економічній літературі існують різні точки зору на класифікацію кредиту. До найбільш поширеної належить класифікація за такими ознаками:

- призначення та характер використання позикових коштів;
- наявність і характер забезпечення;
- строки використання;
- методи надання та способи погашення;
- характер і спосіб сплати відсотка;
- кількість кредиторів.

5. Ринок кредитних послуг – це специфічний вид ринку, на якому купуються і продаються кредитні ресурси та банківські послуги. Цей ринок виконує такі функції:

- об'єднання дрібних, розрізнених грошових заощаджень населення, державних структур, приватного бізнесу, іноземних інвесторів і утворення великих грошових фондів;
- трансформація коштів у позиковий капітал, який забезпечує зовнішні джерела фінансування матеріального виробництва національної економіки;
- надання позик державним органам і населенню для вирішення, наприклад, таких завдань, як покриття дефіциту державного бюджету, фінансування соціальних програм та інше.

6. Особливістю кредитного ринку сьогодні в Україні є централізоване регулювання кредитних відносин в економіці з боку держави через НБУ. Це сприяє формуванню повноцінної системи безготівкового грошового обігу, а також розширенню переліку послуг і операцій комерційних банків.

7. До основних механізмів державного регулювання ринку кредитних послуг можна віднести: створення законодавчої бази для роботи професіональних агентів ринку кредитних послуг; формування системи захисту інвесторів; визначення системи захисту кредиторів; забезпечення оперативної підтримки реального сектора економіки, якщо суб'єкти підприємництва потребують її внаслідок певних негативних обставин, що сформувалися не з провини цих суб'єктів; сприяння розвитку регіональних мереж та установ фінансово-промислового характеру, які були б націлені на вирішення не лише локальних, але й стратегічних державних завдань; вибір пріоритетних галузей застосування

інструментів ринку кредитних послуг; забезпечення реалізації пріоритетів інноваційного розвитку; розвиток міжнародних форм діяльності, формування сприятливого іміджу держави і конкретної фірми на міжнародних ринках.

8. Одним з основних теоретичних постулатів питання ціноутворення на кредитні банківські послуги є те, що основою та мінімальною межею ціни розміщення грошових ресурсів банком є ціна їхнього залучення. Вітчизняна практика свідчить, що процес кредитування сьогодні є досить індивідуальним, а тому і відповідне ціноутворення багато в чому залежить від відносин між клієнтом і банком. Винятком можуть бути так звані стандартизовані банківські кредитні послуги, ціна яких є фіксованою, та не передбачає перегляду при роботі із різними клієнтами.

9. Основним етапом стратегічного управління кредитною діяльністю банківської установи є розробка стратегії управління кредитними послугами, яка виявляється, з одного боку, в організаційно-адміністративному управлінні діяльністю банківської установи, яке закріплене у внутрішніх документах банку, а, з іншого – у виборі варіантів стратегії. Стратегічне управління кредитними послугами являє собою діяльність щодо розробки кредитних стратегій банківської установи, формування цілей та задач, вибору методів їх досягнення. В основі стратегічного управління лежить аналіз факторів, які впливають на кредитні операції, стратегічне планування, механізми ув'язування стратегічних і тактичних рішень, контроль за реалізацією стратегії та можливість своєчасного її коригування.

10. До інструментів стратегічного управління кредитними послугами банківської установи відносять: місію банку у сфері кредитних операцій, концепції розвитку банку, цілі та задачі в рамках діючої концепції розвитку, стратегічне планування, кредитну стратегію та кредитну політику.

11. Диверсифікація кредитних послуг банків – це процес розповсюдження сфери надання кредитних послуг за рахунок розширення їх кількості та якості. Диверсифікація кредитних послуг банків можлива за умов: освоєння нових типів кредитних послуг; розширення структурних особливостей кредитних послуг

(вартість, термін, забезпечення); індивідуального підходу до позичальників; диференціації умов надання кредитних послуг (за фінансовим станом, кредитоспроможністю, належністю до галузі); перепідготовки та підвищення якості кадрового складу; узгодження плану диверсифікації зі стратегічними цілями; взаємозв'язку між стратегією диверсифікації та фінансовими цілями, які є своєрідними орієнтирами при визначенні задач і параметрів диверсифікації; виділення сегменту ринку чи цільової групи потенційних позичальників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик Б. П. Трансформація парадигми державного регулювання банківської діяльності в умовах фінансової кризи [Текст]/ Б. П. Адамик // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 1. – С. 7–18.
2. Азаров М. Проблеми кредитування в сучасних умовах та формування процентних ставок на регіональному рівні [Текст] / М. Азаров// Вісник НБУ. – 2011. - №2. – С.43-45.
3. Андрущенко М.К., Гончаров С.С. Кредитно-розрахункові операції [Текст]: підручник / М.К.Андрущенко, С.С.Гончаров. – К.: „Центр навчальної літератури”, 2006. – 488 с.
4. Аналітичний огляд банківської системи України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_1_kv_2011.pdf
5. Афанасьєва О. Управління проблемними активами банку в умовах кризи [Текст] / О. Афанасьєва // Шляхи та інструменти модернізаційного прориву економіки України: матеріали міжнародної конференції. Інститут проблем розвитку та економіко-екологічних досліджень НАН України. – Одеса, 2010. – С. 156-157.
6. Банківський маркетинг [Текст]: підручник / І. О. Лютий, О. О. Солодка; Мін-во освіти і науки України, Київський ун-т 95ім. Тараса Шевченка. – К.: ЦУЛ, 2009. – 776 с.
7. Банківські операції [Текст]: підручник / за ред. д.е.н. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ „Економічна думка”, 2009. – 696 с.
8. Банківські операції [Текст]: підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна тп 95м.. – К.: КНЕУ, 2007. – 384 с.
9. Банківські операції [Текст]: підручник / за ред. В.І. Міщенко, Н.П. Слав'янської. – К.: Знання, 2006. – 727 с.
10. Банковское дело [Текст] : учебник/ под ред. О. И. Лаврушина, М.: Финансы и статистика, 2009. - – 672 с.

11. Березовик В. Проблеми правового регулювання кредитних операцій [Текст] / В. Березовик // Вісник НБУ. – 2012. – № 7. – С. 29–30.
12. Бессараб Т. В. Проблемні питання визначення поняття «Банківський кредит» [Текст] / Т. В. Бессараб // Наукові записки. – 2011. – Том 22. Частина II. – С. 217–220.
13. Васюренко О.В. Ціна кредитних ресурсів як ключова складова системи управління кредитним ризиком [Текст] / О.В. Васюренко // Банківська справа. – № 1. – 2010. – С. 28–34.
14. Васюренко О.В. Банківський менеджмент [Текст]: посібник / О.В. Васюренко. – К.: Вид. центр «Академія», 2009. – 302 с.
15. Васильєва Т. А. Підходи до формування маркетингової стратегії банку [Текст] / Т. А. Васильєва // Бізнес-інформ. – 2013. – № 3 (410). – С. 218–220.
16. Вергелюк Ю. Ю. Державне регулювання кредитних послуг банків в країні [Текст] / Ю. Ю. Вергелюк // Вісник банківської академії. – 2012. – №6. – С. 24–31.
17. Вергелюк Ю. Ю. Підходи диверсифікації кредитних послуг банку: теоретичний аспект [Текст] / Ю. Ю. Вергелюк // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2013. – №2. – С. 177–184.
18. Власик В. Є. Теоретичні і практичні аспекти функціонування фінансово-кредитної системи [Текст]: підручник / В. Є. Власик. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2005. – 246 с.
19. Вплив проблемних активів на стабільність функціонування банківської системи України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://caesar.zp.ua/node/17>.
20. Вовчак О. Д. Сучасні тенденції ціноутворення на кредитні послуги вітчизняних банків [Текст] / О. Д. Вовчак // Вісник НБУ. – 2012. – №6. – С. 18–26.
21. Волохов В.І. Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності [Текст] / В.І. Волохов // Фінанси України. – 2011. – № 8. – С. 109–117.
22. Гессен А.Е. Фінансова нестабільність кредитних установ та її основні ознаки [Текст] / А.Е. Гессен // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

“Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України” – Дн-ськ: НГУ, 2012. – С. 11.

23.Говорушко Т. А. Сучасні проблеми кредитування суб’єктів підприємницької діяльності [Електронний ресурс] / Т. А. Говорушко. – Національний банк України. – Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Agroin/2011_13/GOVORUSHKO.pdf

24.Гроші та кредит [Текст]: підручник / М.І. Савук, А.М. Морз, М.Ф. Пуховкіна та ін. К.: КНЕУ, 2009. – 675 с.

25.Дем’яненко М. Я. Фінансовий словник-довідник [Текст] / М. Я. Дем’яненко, Ю. Я. Лузан, П. Т. Саблук, В. М. Скупий та 97м.. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 555 с.

26.Дзюблюк О. В. Теоретичні та практичні аспекти вдосконалення фінансово-кредитного механізму [Текст] / О. В. Дзюблюк // Вісник ТНЕУ. – 2010. – № 2. – С. 7-12.

27.Жигалій О. О., Подчесова В. Ю. Роль та значення процентної політики в забезпечення ефективного функціонування банківської системи України [Електронний ресурс] / О. О. Жигайло, В. Ю. Подчесова. – Національний банк України. – Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2011_2/part1/4.pdf

28.Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник [Текст] / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 544 с.

29.Зайцева Н. А. Кредитування державне та банківське: порівняльно-правовий аспект. – Електронний ресурс / Н. А. Зайцева. – Національний банк України. – Режим доступу:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/UZTNU_law/uch_21_11/zaytceva.pdf

30.Заруба О.Д. Фінансовий менеджмент у банках [Текст]: навч.посібник / О.Д. Заруба. – К.:Т-во «Знання», КЦЩ, 2006. – 172 с.

31. Кажан В. Світова практика управління кредитним ризиком [Текст] / В. Кажан // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2012. – № 1. – С. 74-77.

32. Карчева Г. Основні проблеми розвитку банківської системи України у посткризовий період та шляхи їх вирішення [Текст] / Г. Карчева // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 8. – С. 30–36.
33. Кіреєв О.І. Формування вартості кредитів у країнах з перехідною економікою та вплив на неї облікової ставки: Інформаційно-аналітичні матеріали [Текст] / за ред. О.І. Кіреєва, М.М. Шаповалової. – К.: Центр наукових досліджень НБУ, 2004. – 86с.
34. Кльоба Л. Г. Проблеми сучасного довгострокового кредитування в Україні [Текст] / Л. Г. Кльоба // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2011. – №2. – С. 198-201.
35. Ковальчук О. В. Роль і значення кредитного ризику у відновленні кредитної діяльності банків Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України [Текст]: збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27–28 жовтня 2011 р.) / О. В. Ковальчук. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – Т. 1. – 169 с.
36. Ковальчук С. П. Розвиток банківського кредитування у сучасних умовах національної економіки [Текст] / С. П. Ковальчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – №21(10). – С. 248-252.
37. Ковбасюк М.Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств [Текст]: навч. посібн. / М.Р. Ковбасюк. – К.: Вид.дім «Скарби», 2010. – 234с.
38. Козьменко С. М. Маркетинг банківських інновацій/ С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва, С. В. Леонов // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 1. – С. 13–28.
39. Корнеєв В. В., Пасько С. В. Управління кредитними ризиками комерційних банків в умовах фінансової кризи/ В. В. Корнеєв, С. В. Пасько // Наука й економіка. – 2011. – №1(21). – С. 38-42.
40. Корнеєв В. В. Фінансові інновації банків і можливості диверсифікації банківських послуг [Текст]/ В. В. Корнеєв // Світ фінансів: науковий журнал

Тернопільського національного економічного університету. – 2011. – № 2. – С. 74-81.

41. Косач М.Л., Кононенко В.І. Банківська справа [Текст]: підручник/ М.Л.Косач, В.І.Кононенко. – К.: КНЕУ, 2010. – 470 с.

42. Кравчук Н. Модифікація ринку фінансових послуг крізь призму фінансової консолідації: функціональна детермінантність та діалектика пізнання [Текст] / Н. Кравчук // Світ фінансів. – 2009. – № 4(13). – С. 9-23.

43. Кредити та депозити за секторами економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>

44. Кривень Н. Зарубіжний досвід мікрокредитування [Текст]: збірник наук. Праць / Н. Кривень. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – С. 189-196.

45. Криклій О.А. Управління прибутком банку [Текст] : монографія/ Криклій О.А., Маслак Н.Г. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008.- 136 с.

46. Куршакова Н. Б. Банковский маркетинг [Текст] / Н. Б. Куршакова. – СПб.: Питер, 2011. – 192 с.

47. Лаврушин О. И. Банковское дело [Текст] / Лаврушин О. И. – М.: Банковский и биржевой научно-консультационный центр ЭКОС, 2002. – 428 с.

48. Лаврушин О. И. Деньги, кредит, банки [Текст]: учебник для студ. Вузов / О. И. Лаврушин. – 2 изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 464 с.

49. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика [Текст]: навч. посібник / В. Д. Лагутін. – К.: Т-во «Знання», 2002. – 215 с.

50. Лащ Т. А. Проблеми банківського кредитування малого підприємництва [Текст] / Т. А. Лащ // Економічний простір. – 2012. – № 23(1). – С. 155–165.

51. Литвиненко Я. В. Розвиток кредитної системи в Україні та напрями його вдосконалення [Текст] / Я. В. Литвиненко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2012. – № 27. – С. 80-83.

52. Малахова О. Л. Напрями оптимізації роботи банків щодо управління кредитним ризиком [Текст] / О. Л. Малахова // Світ фінансів. – 2008. – № 2 (15). – С. 101–112.

53. Малахова О. Л. Основні напрямки розширення операцій банків з кредитно-розрахункового обслуговування клієнтів в умовах кризових явищ в економіці [Текст] / О. Л. Малахова // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 127-135.
54. Марцин В. С. Економічний зміст відносин у сучасній моделі банківського кредитування [Текст] / В. С. Марцин // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 1(7). – С. 3-9.
55. Марцин В. С. Проблеми законодавчого регулювання кредитного ринку України [Текст] / В. С. Марцин // Економіка, фінанси, право. – 2011. – №3. – С. 25-29.
56. Маслак Н. Г. Ціноутворення на банківські продукти [Текст] : монографія / Н. Г. Маслак, О. А. Криклій. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 121с.
57. Мещеряков А. А. Організація діяльності комерційного банку [Текст]: навч. посібник / А. А. Мещеряков. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 608 с.
58. Міщенко В. Удосконалення управління проблемними активами банків / В. Міщенко, А. Граділь // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 43–54.
59. Монетарний огляд за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=104460>
60. Мрочко М. Банківське кредитування суб'єктів господарювання в умовах реалізації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки України [Текст] / М. Мрочко, К. Ільїна // Вісник Львівського університету. – 2011. – Вип.39. – С. 327-330.
61. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) [Текст]: монографія / В. М. Опарін. – К.: КНЕУ, 2005. – 240 с.
62. Осадчий І. Шляхи вдосконалення роботи з проблемними активами банків України [Електронний ресурс] / І. Осадчий. – Національний банк України. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUABS/2011_1/30_03_03.pdf

63. Пак Н. Технології кредитування підприємницького сектору: зарубіжний досвід [Текст] / Н. Пак // Вісник Львівської державної фінансової академії. – 2009. – № 17. – С. 151-156.
64. Пасічник І. Розробка аналітичного інструментарію оцінки ефективності кредитної політики банку [Текст] / І. Пасічник // Вісник НБУ. – 2008. – № 7. – С. 16–18.
65. Прийдун Л. М. Оцінка зарубіжного досвіду мінімізації рівня проблемної заборгованості у кредитних операціях банків [Текст] / Л. М. Прийдун // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2011. – №16. – С. 201-208.
66. Про банки і банківську діяльність: закон України: прийнятий 07.12.2000 р. №2121-III: за станом на 18.12.2011 / Верховна Рада України. – Офіційний текст. – Режим доступу до закону: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page4>
67. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових: закон України: прийнятий від 22.09.2011 р. №3795-VI / Верховна Рада України. – Офіційний текст. – Режим доступу до закону: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3795-17>
68. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : закон України від 12.07.2001 № 2664-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
69. Процеси ціноутворення у фінансовій діяльності банку : монографія [Текст] / Л. В. Кузнєцова, Н. Ю. Няньчук, Л. В. Жердецька та інші; за 101м.101. Л. В. Кузнєцової. – Одеса : Атлант, 2008. – 372 с.
70. Прядко О. Я., Цегелик Г. Г. До питання оптимізації кредитних ризиків банків України [Електронний ресурс] / О. Я. Прядко, Г. Г. Цегелик. – Національний банк України. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vldfa/2010_18/Prjadko_Tsegelyk.pdf
71. Пугій Г. М. Організаційно-правові засади банківської діяльності на фінансовому ринку України [Електронний ресурс] / Г. М. Пугій. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_7/241.pdf

- 72.Рябчиков, М. А. Стратегическое планирование деятельности и развития коммерческого банка: роль, принципы составления плана [Текст] / М. А. Рябчиков // Економіка, менеджмент, підприємництво: збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – Вип. 8. – Луганськ : СУДУ, 2012. – С. 192–195.
73. Савелко Т. Теоретичні аспекти ринку банківських послуг в Україні [Текст] / Т. Савелко // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 27–32.
74. Сєкіріна Н.В.Проблеми класифікації кредитних операцій банківських установ [Текст] / Н.В Сєкіріна // Вісник академії банківської справи НБУ. – 2013. -№1. – С.12-21.
75. Свіжак О. Й. Теоретичні засади формування та функціонування ринку банківських послуг в Україні [Текст] / О. Й. Свіжак // Сталий розвиток економіки – 2011. – №2. – С. 295-297.
76. Сидор Г. Оцінка кредитного ризику та способи захисту від нього [Текст] / Г. Сидор // Економічний аналіз. – 2008. – Вип.2(18). – С. 155-156.
77. Сікорський І.А. Формування ринку кредитних послуг комерційних банків [Текст] / І.А.Сікорський // Інноваційна економіка. – 2013. – №2. – С.36-43.
78. Сирота А. Генезис категорії «кредит», її співвідношення з категорією «позика» [Текст] / А. Сирота // Фінансове право. – 2010. – № 12. – С. 106-109.
- 79.Смолянська О. Ю. Фінансовий ринок [Текст]: навч. посібник / О. Ю. Смолянська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 384 с.
- 80.Сопко В. В., Голик В. В. Шляхи вирішення правових колізій у законодавчому забезпеченні кредитної діяльності [Електронний ресурс] / В. В. Сопко, В. В. Голик. – Національний банк України. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_4/26.pdf
81. Срібна К. А. Основні проблеми розвитку банківського кредитування суб'єктів підприємництва на регіональному рівні [Текст] / К. А. Срібна // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – № 1(2). – С. 20-21.
82. Ткачук В. О. Маркетинг в банку [Текст]: навч. посібник / В. О. Ткачук. – Тернопіль: «Синтез-Поліграф», 2006. – 225 с.

83. Трохименко В. І. Ринок банківських послуг в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку [Текст] / В. І. Трохименко // Статистика України. – 2010. – № 2. – С. 26-31.
84. Туган – Барановський М.І. Політична економія. Курс популярний [Текст] / М.І. Туган – Барановський. – К.: Наук. Думка, 2004. – 315 с.
85. Харькова О. В. Проблеми банківського кредитування в Україні та шляхи їх подолання [Текст] / О. В. Харькова / Управління розвитком. – 2011. – №9(100). – С. 92-94.
86. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг [Текст]: навч. посібник / В. П. Ходаківська. – К.: ЦУЛ, 2002. – 616 с.
87. Череп А. В. Проблеми управління кредитними ризиками у контексті стабільності функціонування банківської системи / А. В. Череп, О. О. Романченко // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 221-228.
88. Череп А. В. Сучасний стан ринку банківських послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку [Текст] / А. В. Череп // Економіка. – 2011. – №4. – С. 72-76.
89. Чехова І. В. Економічна сутність формування ринку кредитних ресурсів [Електронний ресурс] / І. В. Чехова. – Національний банк України. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/ep/2010_1/files/EC110_44.pdf
90. Шевцова М. Ю., Солодовник Ю. О. Ринок банківських послуг: динаміка розвитку та сегментації [Текст] / М. Ю. Шевцова, Ю. О. Солодовник // Вісник Дніпропетровського університету. – 2011. – №5(2). – С. 149-155.
91. Шевченко Р. І. Банківські операції [Текст]: навч.-метод. Посібник / Р. І. Шевченко – К.: КНЕУ, 2000. – 160 с.
92. Шелудько В. М. Фінансовий ринок [Текст]: підручник / В. М. Шелудько. – К.: Знання, 2006. – 535 с.
93. Юрій С. І. Ринок фінансових послуг як інституційна основа ринкової економіки / С. І. Юрій, О. О. Луцишин // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 48-59.

Додаток А

Алгоритм процесу управління ціноутворенням на кредитні послуги

